

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมคุณธรรมเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัย และ ความรับผิดชอบให้กับนักเรียนประถมศึกษา โรงเรียนในเครือเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทมมหานคร เขต 1 มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะของการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยด้านผู้บริหาร ครู และบริบทสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งเสริมคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัย และ ความรับผิดชอบให้กับนักเรียนประถมศึกษาในโรงเรียนเครือเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทมมหานคร เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและตัวอย่างประชากร

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอนระดับประถมศึกษา นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา และผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาของโรงเรียนในเครือเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทมมหานคร เขต 1 ประกอบไปด้วย 3 โรงเรียน คือ

1. โรงเรียนเซนต์โยเซฟคอนเวนต์
2. โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสซาเวียร์คอนเวนต์
3. โรงเรียนอัสสัมชัญคอนเวนต์ สีลม

ตัวอย่างประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร 3 คน ครูประถมศึกษา 103 คน และผู้ปกครอง 354 คน รวมทั้งสิ้น 460 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถาม จำนวน 3 ชุด ได้แก่

ชุดที่ 1 แบบสอบถามสำหรับผู้บริหาร

ชุดที่ 2 แบบสอบถามสำหรับครู

ชุดที่ 3 แบบสอบถามสำหรับผู้ปกครองนักเรียนประถมศึกษา

2.2 แบบสัมภาษณ์ จำนวน 4 ชุด ได้แก่

ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์หัวหน้าครูฝ่ายปกครอง

ชุดที่ 3 แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนระดับประถมศึกษา

ชุดที่ 4 แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียนระดับประถมศึกษา

2.3 แนวการสนทนากลุ่มนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6

2.4 แบบสังเกตจำนวน 2 ชุด ได้แก่

ชุดที่ 1 แบบสังเกตครู และนักเรียน

ชุดที่ 2 แบบสังเกตสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

2.5 แบบศึกษาเอกสาร เกี่ยวกับโครงการและกิจกรรมที่จัดขึ้นเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการโดยการส่งแบบสอบถามไปยังตัวอย่างประชากรด้วยตนเอง ได้รับแบบสอบถามกลับคืนและมีความสมบูรณ์คิดเป็นร้อยละ 95.83

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม และการศึกษาเอกสาร ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์

SPSS ซึ่งแสดงออกมาในรูปร้อยละ และใช้การทดสอบค่าเพียร์สันไคสแควร์(Pearson Chi-Square) ในการแสดงความเป็นเอกพันธ์ของข้อมูลในปัจจัยเดียวกันจากแบบสอบถามทั้ง 3 กลุ่ม แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกต และการศึกษาเอกสารผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เนื้อหา ประมวล และจัดกลุ่มข้อมูลเข้าด้วยกันตามแต่ละปัจจัยที่ต้องการศึกษา และนำเสนอผลการวิเคราะห์แต่ละปัจจัยเป็นความเรียง

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมคุณธรรมเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบให้กับนักเรียนประถมศึกษา โรงเรียนในเครือเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร สังเกตสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 1

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้บริหาร

ผู้บริหารโรงเรียนในเครือเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร สังเกตสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 1 เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 100) มีอายุมากกว่า 53 ปี (ร้อยละ 100) และจบการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาโท (ร้อยละ 100) สำหรับประสบการณ์ในการบริหาร 16 – 20 ปี (ร้อยละ 33.33) และประสบการณ์ในการบริหาร 21 – 25 ปี (ร้อยละ 33.33) ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการบริหารมากกว่า 25 ปี (ร้อยละ 33.33)

1.2 ข้อมูลทั่วไปของครู

ครูผู้สอนระดับประถมศึกษาโรงเรียนในเครือเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร สังเกตสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 1 เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 96.10) มีอายุอยู่ในช่วง 41 – 45 ปี และ มากกว่า 51 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 23.30) จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 92.20) รองลงมาคือ ระดับปริญญาโท (ร้อยละ 5.80) และส่วนใหญ่ครุภัณฑ์คือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 78.60)

นับถือศาสนาคริสต์รองลง (ร้อยละ 18.40) มีประสบการณ์ในการสอนมากกว่า 25 ปี (ร้อยละ 31.10)

1.3 ข้อมูลทั่วไปของผู้ปกครอง

ผู้ปกครองนักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนในเครือเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 1 เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 79.40) มีอายุอยู่ระหว่าง 41 – 45 ปี (ร้อยละ 41.20) วุฒิการศึกษาสูงสุด คือ ระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 57.90) ปริญญาโทซึ่งเป็นวุฒิการศึกษารองลงมา (ร้อยละ 19.20) อาชีพส่วนใหญ่ของผู้ปกครอง คือ ประกอบธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 37.60) รองลงมาคือ อาชีพแม่บ้าน (ร้อยละ 22.90) ศาสนาที่ผู้ปกครองส่วนใหญ่นับถือ คือ ศาสนาพุทธ (ร้อยละ 94.60) รองลงมา คือ ศาสนาคริสต์ (ร้อยละ 4.50) นอกจากนี้จำนวนบุตรหลานที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนนี้ส่วนใหญ่มีจำนวน 1 คน (ร้อยละ 75.70) รองลงมา คือจำนวน 2 คน (ร้อยละ 19.80) และมีจำนวนบุตรหลานที่ศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาจำนวน 1 คน (ร้อยละ 83.30) รองลงมาคือกำลังศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาจำนวน 2 คน (ร้อยละ 15.30)

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง

ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองนักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนในเครือเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 1 มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบว่ามีความสำคัญ (ร้อยละ 100) โดยที่ผู้บริหารให้ความคิดเห็นอย่างสอดคล้องกันว่าความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่สำคัญมากสำหรับนักเรียน ถ้านักเรียนมีระเบียบวินัย และมีความรับผิดชอบแล้วจะส่งผลให้ตนเองเป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพในสังคมที่นักเรียนอยู่ อีกทั้งส่งผลให้สังคมเกิดสันติมีความสงบสุข คุณภาพชีวิตของคนในชาติดีทำให้ประเทศเป็นระเบียบ มั่นคง ร่มเย็น

ส่วนครูและผู้ปกครองให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบว่ามีความสำคัญ เพราะเป็นคุณธรรมที่ช่วยให้นักเรียนประสบความสำเร็จทั้งการเรียน การงาน เป็นคุณธรรมพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ให้นักเรียนรู้จักการทำงานอย่างเป็นระบบระเบียบ มีการ

วางแผน รู้จักหน้าที่ของตนเองเป็นคุณธรรมที่ต้องปลูกฝัง ฝึกฝนตั้งแต่เล็กให้ติดเป็นนิสัยที่เคยชิน ถ้าขาดคุณธรรมทั้ง 2 ประการจะก่อให้เกิดปัญหาตามมาทั้งตนเอง สังคม และประเทศชาติ ในทางกลับกัน ถ้านักเรียนมีคุณธรรมทั้ง 2 ควบคู่ไปกับการรู้ทั้งตนเองและสังคมจะสงบสุข

3. ความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อโรงเรียนเกี่ยวกับการให้ความสำคัญในการส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนมีระเบียบวินัยและมีความรับผิดชอบอย่างโดดเด่น

ผู้ปกครองมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้ความสำคัญในการส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนมีระเบียบวินัย และมีความรับผิดชอบอย่างโดดเด่นของโรงเรียนโดยผู้ปกครองที่เห็นด้วยว่าโรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับคุณธรรมทั้ง 2 ประการ (ร้อยละ 96.60) โดยมีความเห็นว่าโรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้มีระเบียบวินัย พิจารณาได้จากพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกมาถึงคุณธรรมทั้ง 2 ประการ เช่น การแต่งกาย การเข้าแถว การทำการบ้าน การจัดตารางสอน เป็นต้น และให้ความเห็นว่าโรงเรียนเป็นสถานที่ที่นักเรียนใช้เวลามากกว่าอยู่ที่บ้าน เป็นแหล่งปลูกฝัง ฝึกฝนอบรมสิ่งดีดีให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ดี เป็นสังคมหนึ่งที่ฝึกให้นักเรียนได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น การทำตามกฎระเบียบและรู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมจึงเกิดตามมา

สำหรับผู้ปกครองที่ไม่เห็นด้วย (ร้อยละ 3.40) ด้วยความเห็นที่ว่า บุคลากรของโรงเรียนบางคนยังไม่สามารถช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมความมีระเบียบวินัย และมีความรับผิดชอบได้ และการปฏิบัติงานบางอย่างยังไม่เห็นถึงรูปธรรมที่ชัดเจน การปฏิบัติบางอย่างของครูมีความแตกต่างกัน รวมไปถึงธรรมชาติของเด็กมีความแตกต่างกันในการเรียนรู้ ซึมซับ และจดจำ

4. ปัจจัยที่ส่งเสริมคุณธรรมเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัย และมีความรับผิดชอบ

4.1 ปัจจัยด้านผู้บริหาร

รายการการปฏิบัติของผู้บริหารในการส่งเสริมคุณธรรมเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัย และมีความรับผิดชอบตามความคิดเห็นของตัวผู้บริหารเองมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.33 – 4.00 และมีค่าเฉลี่ยรวมของปัจจัยด้านผู้บริหารเท่ากับ 3.65 ได้แก่ รายการที่มีการปฏิบัติสม่ำเสมอ ($3.50 < \bar{x} < 4.00$) ดังต่อไปนี้ การเปิดโอกาสให้ครู ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัย และมีความรับผิดชอบ การจัดประชุมผู้ปกครองเพื่อชี้แจงเรื่องการส่งเสริมคุณธรรมความมีระเบียบวินัย การจัดกิจกรรมเสริม

หลักสูตรเพื่อส่งเสริมความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบ การสนับสนุนโครงการ/กิจกรรมพิเศษเพื่อส่งเสริมคุณธรรมความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบ การส่งเสริมให้โรงเรียนเข้าร่วมโครงการพิเศษกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่นๆ เพื่อส่งเสริมความมีระเบียบวินัย การชมเชย และให้รางวัลแก่นักเรียนที่มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม การประชุมครูเพื่อปรึกษา แสดงความคิดเห็นให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่อแก่นักเรียน การจัดประชุมเพื่อหาแนวทางร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองในการส่งเสริมคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัย การชมเชยครูที่มีการจัดโครงการ/กิจกรรมในการส่งเสริมคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่อ การขอคำปรึกษาครูเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติของนักเรียนในด้านความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบต่อ สำหรับรายการที่มีการปฏิบัติบ่อยครั้ง ($2.50 < \bar{x} < 3.49$) ได้แก่ การจัดประชุมผู้ปกครองเพื่อชี้แจงเรื่องการส่งเสริมคุณธรรมด้านความรับผิดชอบต่อ การส่งเสริมให้โรงเรียนเข้าร่วมโครงการพิเศษกับหน่วยงาน/องค์กรอื่นๆ ในการส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อ การจัดประชุมเพื่อหาแนวทางร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองในการส่งเสริมคุณธรรมด้านความรับผิดชอบต่อ

รายการการปฏิบัติของผู้บริหารในการส่งเสริมคุณธรรมเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่อตามความคิดเห็นของผู้ปกครองมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.72 โดยรายการที่มีค่าต่ำที่สุดคือ ขอคำปรึกษาผู้ปกครองเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติของนักเรียนในด้านความมีระเบียบวินัย และรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การมีนโยบายยกย่องให้รางวัลนักเรียนที่มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน รายการที่ผู้บริหารมีการปฏิบัติบ่อยครั้ง (\bar{x} อยู่ระหว่าง 2.50 -3.49) ได้แก่ การมีนโยบายยกย่องให้รางวัลนักเรียนที่มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน การจัดให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่อโดยตรง การสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมพิเศษเพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่อ การสนับสนุนให้มีโครงการเพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่อ การจัดประชุมผู้ปกครองเพื่อชี้แจงเรื่องการส่งเสริมคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่อ การส่งเสริมให้โรงเรียนเข้าร่วมโครงการพิเศษกับหน่วยงาน/องค์กรอื่นๆ ในการส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้มีระเบียบวินัย และมีความรับผิดชอบต่อ การประชุมผู้ปกครองเพื่อปรึกษา แสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบต่อแก่นักเรียน การเปิด

โอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม คุณธรรม ด้านความมีระเบียบวินัย

สำหรับรายการที่ผู้บริหารมีการปฏิบัติเป็นบางครั้ง (\bar{x} อยู่ระหว่าง 1.50 - 2.49) ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม คุณธรรมด้านความรับผิดชอบ การจัดประชุมเพื่อหาแนวทางร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองในการส่งเสริมคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่อ การขอคำปรึกษา ผู้ปกครองเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติของนักเรียนในด้านความมีระเบียบวินัย และความ รับผิดชอบต่อ

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านผู้บริหารระหว่าง ผู้บริหารกับผู้ปกครอง (เฉพาะข้อคำถามที่เหมือนกัน) โดยใช้ Pearson Chi-Square พบว่า มี รายการที่มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % ($\alpha = 0.05$) ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการ ส่งเสริมคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่อ การสนับสนุนให้มีโครงการเพื่อ ส่งเสริมคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัย และการจัดประชุมเพื่อหาแนวทางร่วมกันระหว่าง ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองในการส่งเสริมคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัย ส่วนข้อคำถามรายการที่ เหลือ พบว่า มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % ($\alpha = 0.05$)

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร 3 คน พบว่า โรงเรียนในเครือเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 มีการดำเนินตามนโยบายของคณะใน การส่งเสริมคุณธรรมเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบต่อแก่นักเรียน โดยจาก นโยบายของคณะสามารถแปลงเป็นปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนคือ ศึกษาดี มีวินัย ใจเมตตา ใฝ่หาคุณธรรม เลิศล้ำการงาน นอกจากนี้โรงเรียนจะดำเนินตามนโยบายของคณะแล้ว ยังดำเนิน ตามนโยบายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ควบคู่ไป ด้วยสำหรับโครงการและกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมคุณธรรมเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัย และ ความรับผิดชอบต่อ นั้นอยู่ในรูปแบบของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งถือเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้แก่ นักเรียน เป็นโครงการและกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างถาวร คือนำไปใช้ได้ในทุกภาคการศึกษาแต่อาจมี การปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมของสภาพการณ์ในขณะนั้น ตัวอย่างโครงการและกิจกรรม ได้แก่ การเข้าแถวและการเดินแถว ตรวจเครื่องแบบ ส่งเสริมวินัยและแก้ไขพฤติกรรม โรงเรียน นำอยู่ สภานักเรียน/คณะกรรมการนักเรียน งานรักษาความปลอดภัยของโรงเรียน เป็นต้น

4.2 ปัจจัยด้านครู

รายการการปฏิบัติของครูในการส่งเสริมคุณธรรมเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัย และ ความรับผิดชอบตามความคิดเห็นของครูเอง มีค่าเฉลี่ยรวมของปัจจัยด้านตัวครูเท่ากับ 3.33 โดยรายการวิเคราะห์ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x} = 3.91$) คือ ท่านทำหน้าที่สอนครบทุกครั้ง และรายการที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x} = 2.23$) คือ การสอนคุณธรรมความรับผิดชอบต่อแก่นักเรียนด้วยเพลง รายการที่ครูมีการปฏิบัติสม่ำเสมอ (\bar{x} อยู่ระหว่าง 3.50-4.00) ได้แก่ การทำหน้าที่สอนครบทุกครั้ง การแต่งกายสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับการเป็นครู การตักเตือนนักเรียนเมื่อส่งงานไม่ครบ ไม่ตรงตามกำหนดเวลา การทำงานที่ได้รับมอบหมายตามตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับจากทางโรงเรียนอย่างดี การเข้าสอนและเลิกสอนตรงเวลา การให้ความร่วมมือและช่วยเหลือเมื่อได้รับการขอความช่วยเหลือจากผู้บริหาร เพื่อนครู และบุคลากรในโรงเรียน การบอกให้นักเรียนทำงานด้วยตนเอง และทำตามหน้าที่ที่ตนเองได้รับมอบหมาย การปฏิบัติตามข้อกำหนดของสถานที่ เช่น ห้องประชุม ห้องสมุด ห้องอาหาร เข้าการแถวซื้ออาหาร/รับอาหารอย่างเป็นระเบียบ กล่าวตักเตือนให้นักเรียน แต่งกายสุภาพเรียบร้อยตามกฎของโรงเรียน การเข้าแถว การเดินแถวให้เป็นระเบียบ การกล่าวชมเชยนักเรียนที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน การกำหนดกติกาให้นักเรียนส่งงานตรงตามกำหนดเวลา การอบรมสั่งสอนให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการเป็นนักเรียนที่ดีอยู่เสมอ การให้ความร่วมมือและช่วยเหลือเมื่อได้รับการขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น การอบรมเรื่องคุณธรรม ให้นักเรียนในการเข้าแถวเคารพธงชาติตอนเช้า การใช้อุปกรณ์แล้วเก็บเข้าที่เป็นระเบียบ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยมีสอดแทรกเรื่องคุณธรรมเสมอๆ การขึ้นลงบันไดถูกต้องตามกฎระเบียบ

สำหรับรายการที่ครูมีการปฏิบัติบ่อยครั้ง (\bar{x} อยู่ระหว่าง 2.50 – 3.49) ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนท่านมีการวางกฎเกณฑ์ให้นักเรียนเข้าใจ และปฏิบัติตามกฎนั้น การสอนคุณธรรมความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบต่อแก่นักเรียนด้วยการอธิบาย นิทาน การใช้เหตุการณ์สมมติ การบรรยาย การอภิปราย การค้นคว้าด้วยตนเอง การจัดโต๊ะทำงานของตนเองเป็นระเบียบสะอาดเรียบร้อย การเตรียมอุปกรณ์การสอนมาครบทุกครั้ง สำหรับรายการที่ครูมีการปฏิบัติเป็นบางครั้ง ได้แก่ การสอนคุณธรรมความมีระเบียบวินัยให้นักเรียนด้วยการแสดงบทบาทสมมติ การสอนคุณธรรมความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบต่อแก่นักเรียนด้วยเพลง

ผลจากการสัมภาษณ์หัวหน้าครูฝ่ายปกครองและครูผู้สอน โรงเรียนทั้ง 3 แห่ง พบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัย และความ

รับผิดชอบนั้น มีการจัดการเรียนการสอนแบ่งเป็น การเรียนการสอนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง

8 การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนตามศาสนา

สำหรับการอบรมสั่งสอนมี 2 ลักษณะดังนี้คือ 1. การสั่งสอนโดยตรง แบ่งเป็น การอบรมสั่งสอนหน้าเสาธงตอนเคารพธงชาติ และการอบรมสั่งสอนในช่วงกิจกรรม หรือชั่วโมงโฮมรูม 2. การอบรมสั่งสอนโดยทางอ้อมนั้น เป็นการอบรมสั่งสอนสอดแทรกการเรียนการสอนในวิชาปกติ

จากการสังเกตครูผู้สอนในการเป็นแบบอย่างที่ดีด้านความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ พบว่า ครูเป็นแบบอย่างที่ดีในการแต่งกายให้เหมาะสมกับความเป็นครู คือ อยู่ในระเบียบวินัยมีความเรียบร้อยเป็นแบบแผนอันเดียวกันในการปฏิบัติ เรื่องการไว้ผม การใส่รองเท้าก็มีความเหมาะสม ดูเป็นระเบียบเรียบร้อย จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองเรื่องของการแต่งกาย การใช้วาจา การประพฤติตนของครู ครูโดยส่วนใหญ่มีการแต่งการเป็นระเบียบเรียบร้อย ทรงผมเรียบร้อยไม่เกินไปตามแฟชั่น การใช้วาจาสุภาพเรียบร้อย การประพฤติตัวกับนักเรียนและผู้ปกครองมีความเหมาะสมถูกต้องตามกาลเทศะ การจัดระเบียบโต๊ะทำงานของครู จากการสังเกต ครูจัดระเบียบโต๊ะทำงานของตนอย่างสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย มีการจัดหมวดหมู่สิ่งของ หนังสือ เครื่องใช้ต่างๆ อย่างเป็นระบบระเบียบสะดวกต่อการนำไปใช้ ครูทำหน้าที่การเข้าสอนและเลิกสอนตรงเวลา มีอุปกรณ์การสอนครบทุกครั้ง ครูมีการปฏิบัติตามตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมายอย่างดี เช่น การเข้าเวรตามจุดต่างๆ การอบรมนักเรียนหน้าเสาธง การมีกิจกรรมพิเศษที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น การช่วยกันดูแลรักษาทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียนเป็นอย่างดี

สำหรับการเสริมแรงที่ครูใช้บ่อย คือ การเสริมแรงทางลบ ใช้การตักเตือนเป็นการลงโทษสถานเบา การตักเตือนเป็นลำดับต่อมา และการลงโทษขั้นรุนแรงต่อมา คือ การเชิญผู้ปกครองมาพบ และการลงโทษสถานหนักที่สุด คือ การเชิญออกจากโรงเรียน ส่วนการเสริมแรงทางบวก ใช้วิธีการยกย่องชมเชยจากผู้บริหาร ครู และเพื่อนนักเรียน มีการให้รางวัลเป็นรายบุคคล เช่น การให้เหรียญรางวัล การให้ใบประกาศนียบัตร การติดประกาศคุณความดีหน้าห้องเรียน เป็นต้น

4.3 ปัจจัยด้านบริบทสิ่งแวดล้อม

ปัจจัยด้านบริบทสิ่งแวดล้อมตามความคิดเห็นของผู้บริหาร พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.91 หมายความว่า ผู้บริหารมีความเห็นว่ารายการวิเคราะห์หีนด้านบริบทสิ่งแวดล้อมโดยรวมจะมี

การมีปฏิบัติสม่ำเสมอ (\bar{x} อยู่ระหว่าง 3.33 - 4.00) รายการที่มีการปฏิบัติสม่ำเสมอ ได้แก่ การจัดป้ายนิเทศ โปสเตอร์เพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบ การจัดโต๊ะอย่างเป็นระบบระเบียบในโรงอาหาร ห้องเรียน ห้องสมุด การจัดถังขยะไว้อย่างเพียงพอ เพื่อความสะดวกแก่นักเรียน การปรับปรุงอาคาร/ สถานที่/ สาธารณสมบัติให้สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่เสมอ การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบในห้องเรียนอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรให้นักเรียนอย่างชัดเจน การเปิดโอกาสให้นักเรียนพูดคุยกแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ในโรงเรียนเสมอๆ การให้คำแนะนำ คำชี้แจงครูในทันทีเมื่อพบปัญหาได้ก็ตามเมื่อมีโอกาสของผู้บริหาร

ปัจจัยด้านบริบทสิ่งแวดล้อมตามความคิดเห็นของครู พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.43 หมายความว่า ครูมีความเห็นว่ารายการวิเคราะห์ในด้านบริบทสิ่งแวดล้อมโดยรวมจะมีการมีปฏิบัติบ่อยครั้ง รายการที่มีการปฏิบัติสม่ำเสมอ (\bar{x} อยู่ระหว่าง 3.50 - 4.00) ได้แก่ การจัดโต๊ะอย่างเป็นระบบระเบียบในห้องเรียน ผู้บริหารให้คำแนะนำ คำชี้แจงครูในทันทีเมื่อพบปัญหาได้ก็ตามเมื่อมีโอกาส การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบในห้องเรียนอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรให้นักเรียนอย่างชัดเจน การจัดโต๊ะอย่างเป็นระบบระเบียบในโรงอาหาร การจัดถังขยะไว้อย่างเพียงพอ เพื่อความสะดวกแก่นักเรียน รายการที่มีการปฏิบัติบ่อยครั้ง (\bar{x} อยู่ระหว่าง 2.50 - 3.49) ได้แก่ การปรับปรุงอาคาร/ สถานที่/ สาธารณสมบัติให้สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่เสมอ การมีป้ายกำหนดกฎระเบียบตามที่ต่างๆ ในโรงเรียน การจัดโต๊ะอย่างเป็นระบบระเบียบในห้องสมุด ผู้บริหารเปิดโอกาสให้นักเรียนพูดคุยกแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ในโรงเรียนเสมอๆ การจัดป้ายนิเทศ โปสเตอร์เพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบ

ปัจจัยด้านบริบทสิ่งแวดล้อมตามความคิดเห็นของผู้ปกครอง พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.20 หมายความว่า ผู้ปกครองมีความเห็นว่ารายการวิเคราะห์ในด้านบริบทสิ่งแวดล้อมโดยรวมจะมีการมีปฏิบัติบ่อยครั้งในทุกรายการ (\bar{x} อยู่ระหว่าง 2.70 - 3.49)

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านบริบทสิ่งแวดล้อมจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม โดยใช้ Pearson Chi-Square พบว่า มีรายการที่มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % ($\alpha = 0.05$) ได้แก่ มีการจัดป้ายนิเทศ โปสเตอร์เพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัย การจัดโต๊ะอย่างเป็นระบบระเบียบในห้องสมุด การจัดถังขยะไว้อย่างเพียงพอเพื่อความสะดวกแก่นักเรียน การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบในห้องเรียนอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรให้นักเรียนอย่างชัดเจน ผู้บริหารเปิดโอกาสให้

นักเรียนพูดคุยแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆในโรงเรียนเสมอ และผู้บริหารให้คำแนะนำ คำชี้แจงครูในทันทีเมื่อพบปัญหาได้ก็ตามเมื่อมีโอกาส ส่วนข้อคำถามที่เหมือนกันอีก 5 รายการพบว่า มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % ($\alpha = 0.05$)

จากการสังเกตสภาพแวดล้อมทางกายภาพทั้ง 3 โรงเรียน พบว่า โรงเรียนทั้ง 3 แห่ง อาคารเรียนเป็นอาคารก่อสร้างด้วยปูนซีเมนต์ทรงสี่เหลี่ยม แต่ละอาคารมีการเชื่อมต่อกันโดยรอบ ความสะอาดตามสถานที่ต่างๆ เช่น โรงอาหาร สนาม ระเบียงทางเดิน ห้องน้ำ ฯลฯ มีความสะอาดมากไม่มีเศษขยะเลย ผนังกำแพง โต๊ะอาหาร โต๊ะนักเรียน ไม่มีรอยขีดเขียนใดๆ มีการวางถังขยะแยกประเภทไว้ตามจุดต่างๆ อย่างเหมาะสม การจัดตกแต่งสวนต้นไม้ สวนหย่อม กระถางต้นไม้ที่ประดับตามอาคาร มีการตกแต่งสวยงามเสริมให้โรงเรียนมีลักษณะของความเป็นธรรมชาติ ร่มรื่น การจัดระบบระเบียบของโต๊ะอาหาร โต๊ะนักเรียน แก้วน้ำสาธารณะของโรงเรียนทั้ง 3 แห่งมีการจัดระบบระเบียบของโต๊ะและแก้วน้ำในโรงอาหารเป็นแบบแถวตอนยาว เป็นแถวๆ การจัดโต๊ะนักเรียนในห้องเรียนมีการจัดโต๊ะเป็นแบบแถวตอนลึกโดยจัดโต๊ะเป็นคู่ และมีการจัดโต๊ะแบบเป็นกลุ่ม แก้วน้ำสาธารณะสำหรับนักเรียนผู้ปกครองมีการจัดวางเป็นแนวยาว การจัดห้องต่างๆ เช่น ห้องสมุด ห้องทดลองวิทยาศาสตร์ ห้องดนตรี ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องส่งเสริมศักยภาพ ห้องคณิตศาสตร์ ฯลฯ มีการจัดตกแต่งห้องอย่างเป็นระเบียบสวยงาม มีการจัดวางหนังสือ วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ อย่างเป็นหมวดหมู่ การจัดป้ายนิเทศ คำสอน กฎระเบียบตามสถานที่ต่างๆ มีการติดไว้ตามเสาอาคาร ทางเดิน ข้อความกฎระเบียบต่างๆที่ติดตามสถานที่ต่างๆ ในโรงเรียน เช่น ห้องน้ำ ห้องสมุด ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา ฯลฯ จะมีข้อความกฎระเบียบติดไว้อย่างชัดเจน ในห้องเรียนจะมีปรัชญาการศึกษา คติพจน์ คำขวัญของโรงเรียนติดไว้ทุกห้อง มีการทำสัญลักษณ์เป็นลูกศรเส้นทางการเดินของนักเรียนตามบันได ตามทางเข้าออกหน้าโรงเรียน

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร ครู และนักเรียน จากการสังเกต สัมภาษณ์ครู และผู้ปกครอง และการสนทนากลุ่มนักเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร ครู และนักเรียน มีความสัมพันธ์ที่ดีมากมีความใกล้ชิดกัน เป็นความสัมพันธ์ที่เปรียบเสมือนอยู่ด้วยกันเป็นครอบครัว ผู้บริหารเดินสำรวจตรวจตราตามอาคารเรียนทุกวัน ครูมีการติดตามดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิดและเอาใจใส่

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมคุณธรรมเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบให้กับนักเรียนประถมศึกษา โรงเรียนในเครือเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทม. เขต 1 ผู้วิจัยได้แบ่งการอภิปรายผลการวิจัยออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. ปัจจัยด้านผู้บริหาร

1.1 นโยบาย ปรัชญา คติพจน์ของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบ

ผลจากการสัมภาษณ์ พบว่า โรงเรียนทั้ง 3 แห่งมีการดำเนินนโยบายเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบตามนโยบายของคณะในเครือเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ซึ่งนโยบายดังกล่าวเป็นจิตตารมณ์ที่โรงเรียนในเครือต้องให้ความสำคัญในการที่จะพัฒนาปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีลักษณะตามที่กำหนดไว้ อีกทั้งสถานศึกษาต้องได้รับการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ในหลายด้านรวมถึงมาตรฐานด้านผู้เรียนด้วย โรงเรียนจึงต้องมีความกระตือรือร้นและตระหนักในการส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะตามที่ตัวบ่งชี้กำหนด ดังนั้น การดำเนินการของโรงเรียนตามนโยบายของคณะทั้ง 3 โรงเรียนจึงมีความเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน และมีการปลูกฝัง ส่งเสริม และเข้มงวดกวดขันให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย และมีความรับผิดชอบอย่างแท้จริง การที่ทางโรงเรียนให้ความสำคัญในการมุ่งปลูกฝัง ฝึกฝนระเบียบวินัย และความรับผิดชอบได้นั้นผู้วิจัยมีความเห็นว่า ผู้บริหารเป็นตัวหลักสำคัญในการให้ผู้เรียนเป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ การดำเนินการตามนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การจัดตั้งโครงการ กิจกรรมต่างๆที่เป็นการส่งเสริม เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า ตัวผู้บริหารเองจะต้องเล็งเห็นความสำคัญของคุณธรรมทั้ง 2 อย่างเด่นชัดแล้วและตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญแล้วว่าคุณธรรมทั้ง 2 ประการดังกล่าว จะนำพานักเรียนไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้เช่นไรตามจิตตารมณ์ที่กำหนดไว้ ผู้บริหารเองต้องเป็นผู้ที่มีระเบียบวินัย และมีความรับผิดชอบเสียก่อนในอันดับแรก เปรียบเสมือนการเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ ครู และนักเรียนในโรงเรียน เมื่อผู้บริหารให้ความสำคัญในการมุ่งพัฒนาตัวผู้เรียนให้มี

คุณธรรม 2 ประการดังกล่าว การดำเนินการหรือการวางนโยบายในการส่งเสริมและปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่ต้องการจึงเกิดขึ้น ตามที่ พนม พงษ์ไพบูลย์ (2540) กล่าวไว้ว่าผู้บริหารต้องถือว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ คอยกำกับดูแลติดตามอย่างใกล้ชิด กระบวนการเรียนก็ต้องถูกต้องเหมาะสมกับวัยและพื้นฐานของเด็ก แต่ไม่ใช่เป็นการเริ่มที่ตัวนักเรียนเลย หากแต่เป็นการเริ่มต้นที่ตัวครูก่อนเป็นอันดับแรกโดยให้ครูเป็นแบบอย่างที่ดีของความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบเสียก่อน เพราะหากครูผู้ให้การอบรมสั่งสอนมีคุณลักษณะที่ไม่เป็นไปตามที่ต้องการแล้ว ตัวผู้เรียนคงไม่เกิดความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบอย่างแน่นอน รวมทั้งผู้บริหารเป็นทั้งครูและเป็นต้นแบบที่เด็กจะดูแบบอย่างเป็นพิเศษและยังเป็นต้นแบบให้กับครูอื่นๆ ผู้บริหารจึงเป็นต้นแบบและมีบทบาทที่สำคัญมากที่สุดในโรงเรียนต่อการปลูกฝังทัศนคติและค่านิยม ดังนั้น ผลจากการสัมภาษณ์ พบว่า การคัดเลือกครูเข้ามาทำหน้าที่ในโรงเรียน โรงเรียนจะต้องคัดกรองครูเป็นอย่างดีโดยเฉพาะการเป็นผู้มีคุณธรรม และก่อนที่ครูจะเริ่มทำการสอนในแต่ละภาคการศึกษา โรงเรียนจะมีการจัดอบรมให้ครูเข้ารับการอบรมฟื้นฟูจิตใจไม่ต่ำกว่า 3 วัน โดยให้บาทหลวงมาสอนคำสอน มีการลงมือปฏิบัติทำกิจกรรมต่างๆก่อนเปิดภาคการศึกษา เป็นการอบรมครูให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม ประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นผู้ที่มีสติ มีเหตุมีผล มีระเบียบวินัย มีความเมตตา ความรับผิดชอบ และความอดทนเสียสละเพื่อผู้อื่น เป็นการเตรียมความพร้อมของครูในการเผชิญกับนักเรียนใหม่ พร้อมในการอบรมสั่งสอนทั้งวิชาการและคุณธรรมอย่างเต็มที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษณา ผ่องสุวรรณ (2540) ที่พบว่า ครูที่เข้ารับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมสมรรถภาพด้านการสอนจริยศึกษา มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนจริยศึกษาหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม นอกจากนี้ในการดำเนินนโยบายใดก็ตามที่มีความเกี่ยวข้องกับนักเรียนโดยตรง สิ่งที่เป็นจุดเน้นสำคัญของโรงเรียนทั้ง 3 แห่งคือ การประชุมทำความเข้าใจร่วมกันก่อนระหว่าง ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง เพื่อเป็นการชี้แจงแสดงถึงจุดมุ่งหมายของนโยบายว่าโรงเรียนต้องการให้นักเรียนหรือผู้ปกครองทำอะไรในขณะนี้และตลอดไป นักเรียนต้องเคารพกฎระเบียบอะไรจากทางโรงเรียนบ้างมีหน้าที่ความรับผิดชอบในการประพฤติปฏิบัติตนอย่างไรในโรงเรียนบ้าง สิ่งเหล่านี้เป็นการทำความเข้าใจกับผู้ปกครองก่อนว่าบุตรหลานของท่านและตัวผู้ปกครองเองต้องมีการเตรียมตัวอย่างไรในการดูแลบุตรหลานของตนให้เป็นผู้มีระเบียบวินัยและเคารพกฎระเบียบของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ ทิศนา ชนมณี (2545) ที่ว่า งานขั้นแรกของผู้นำกลุ่มและสมาชิกพึงกระทำในการเริ่มงานร่วมกันคือ การวางจุดมุ่งหมายในการทำงานอย่างชัดเจน และตรวจสอบดูว่าทุกคนเข้าใจตรงกันก่อนลงมือปฏิบัติงาน หากยังเข้าใจไม่ตรงกันก็ควรจะได้พูดจา

ตกลงปรับความเข้าใจกันเสียก่อน อีกทั้งการทำความเข้าใจที่ตรงกันก่อนนี้จะเป็นข้อดีของโรงเรียนในแง่ที่ว่า การได้รับความร่วมมือและความช่วยเหลือจากผู้ปกครองอย่างเต็มที่ จุดนี้แสดงให้เห็นว่าทางโรงเรียนให้ความสำคัญกับผู้ปกครองในการประสานสัมพันธ์ทำความเข้าใจที่ตรงกันกับการดำเนินนโยบายหนึ่งๆ ของโรงเรียนในการให้ผู้เรียนเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด ดังมีการกำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ว่า สถานศึกษาต้องมีการประสานสัมพันธ์และร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง การกระทำดังกล่าวเป็นการทำให้นโยบายสามารถดำเนินไปอย่างสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย และถึงแม้ว่าโรงเรียนทั้ง 3 แห่งจะดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมตามนโยบายของคณะเป็นหลัก แต่ทางโรงเรียนยังดำเนินนโยบายตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ด้วย โดยการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม อย่างไรก็ตามการดำเนินนโยบายของคณะหรือ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานก็ตาม คุณธรรมความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบยังคงเป็นคุณธรรมสำคัญพื้นฐานที่โรงเรียนต้องส่งเสริมให้นักเรียนมีอยู่เสมอ

ผู้บริหารของโรงเรียน 3 แห่งเป็นนักบวชเพศหญิงในศาสนาคริสต์ วุฒิการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาโท และมีประสบการณ์ในการบริหารมากกว่า 20 ปี ขึ้นไป อาจเป็นสิ่งที่ทำให้มุมมองหรือวิสัยทัศน์ในการส่งเสริมคุณธรรมให้แก่เด็กนักเรียนมีความแตกต่างจากผู้บริหารโรงเรียนอื่นๆ เช่น โรงเรียนรัฐบาล หรือโรงเรียนเอกชนแบบอื่นที่ไม่ได้ดำเนินการด้วยผู้บริหารที่เป็นนักบวช โดยเฉพาะกรณีของทั้ง 3 โรงเรียนมีผู้บริหารเป็นนักบวช ผู้บริหารจะมีหลักคำสอนยึดเหนี่ยวในการปฏิบัติตนหรือการครองตนในชีวิตประจำวันย่อมมีระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติ เช่น การสวดมนต์ การประกอบพิธีศีลต่างๆ ความมีศรัทธาในพระเป็นเจ้า การประพฤติหรือการแสดงตนย่อมมีความรู้สึกถึงความถูกต้องตามทำนองคลองธรรม การเป็นแบบอย่างที่ดี การรู้จักผิดชอบชั่วดี เป็นผู้มีความเมตตา มีเหตุมีผล มีสติ โดยเฉพาะความรักซึ่งถือเป็นหลักคำสอนที่สำคัญในคริสตศาสนาที่ว่า จงรักผู้อื่นเหมือนรักตนเอง จากการสัมภาษณ์ครู และผู้ปกครอง พบข้อคิดที่น่าสนใจและผู้วิจัยเห็นด้วยกับข้อคิดดังกล่าวว่า การมีความรักความเมตตาของผู้บริหารย่อมทำให้ครู นักเรียนและผู้ปกครอง มีความสุข มีความไว้วางใจ มีความเชื่อมั่นรวมทั้งมีความพึงพอใจในการอยู่ในสังคมโรงเรียนที่มีผู้บริหารแบบนี้ ดังที่ วันทนา เมืองจันทร์ (2543) กล่าวว่า การสร้างศรัทธา ความเชื่อมั่น ความไว้วางใจในตัวผู้บริหารแก่ผู้ปกครองนั้น ศรัทธาจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อ

ผู้บริหารมีความประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดีทั้งทางกาย วาจา ใจ และมีผลงานปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมเด่นชัดซึ่งต้องอาศัยคุณธรรม

ผลจากการสำรวจด้วยแบบสอบถามที่น่าสนใจประการหนึ่ง พบว่า รายการการปฏิบัติของผู้บริหารในการส่งเสริมคุณธรรมเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารเองกับตามความคิดเห็นของผู้ปกครอง ผลที่ได้ออกมาไม่สอดคล้องกัน กล่าวคือ ผู้บริหารมีการปฏิบัติในเกือบทุกรายการอย่างสม่ำเสมอ แต่ตามความคิดของผู้ปกครองพบว่า บางรายการผู้บริหารปฏิบัติแค่เพียงบ่อยครั้งไม่สม่ำเสมอ ผลเหล่านี้ในส่วนของผู้ปกครองจะเป็นภาพสะท้อนให้ผู้บริหารต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาแผนการดำเนินงานต่างๆ ให้มากขึ้น เพื่อให้เป็นไปตามที่ผู้ปกครองส่วนมากต้องการ หรือในอีกแง่มุมหนึ่ง ความเข้าใจในสิ่งเดียวกันของผู้บริหารและผู้ปกครองมีความคลาดเคลื่อนไม่ตรงกัน เช่น การจัดประชุมเพื่อหาแนวทางร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองในการส่งเสริมคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัย ในส่วนของผู้บริหารเห็นว่าตนเองมีการปฏิบัติสม่ำเสมอ แต่ผู้ปกครองมีการประเมินว่าผู้บริหารมีการปฏิบัติเป็นบางครั้งเท่านั้น อาจมาจากสาเหตุที่ว่า ผู้บริหารมองว่าการจัดประชุมระหว่างผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองมีการดำเนินการทุกภาคการศึกษาอยู่แล้วและเรื่องของความมีระเบียบวินัยเป็นเรื่องที่ทางโรงเรียนให้ความสำคัญเป็นพื้นฐานดั้งเดิม ซึ่งไม่จำเป็นต้องแยกเรื่องของการประชุมเป็นเรื่องนี้โดยเฉพาะแต่อาจจะเป็นการประชุมในเรื่องอื่น เช่น การปฐมนิเทศนักเรียนและผู้ปกครองก่อนเปิดภาคการศึกษาใหม่และเรื่องของความมีระเบียบวินัยเป็นเรื่องหนึ่งที่สอดแทรกอยู่ในการประชุมดังกล่าวอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องมีการจัดการประชุมที่เป็นเรื่องของความมีระเบียบวินัยโดยเฉพาะ ในทางกลับกันความคิดเห็นของผู้ปกครองอาจมองว่าเรื่องความมีระเบียบวินัยควรมีการประชุมในเรื่องของการส่งเสริมความมีระเบียบวินัยให้แก่นักเรียนอย่างชัดเจน ทำให้การประชุมของทั้ง 2 ฝ่ายไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามผลการประเมิน พบว่าผู้บริหารมีการปฏิบัติในการส่งเสริมคุณธรรมเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่ออยู่ในระดับสม่ำเสมอ บ่อยครั้งและบางครั้ง ผลการประเมินดังกล่าวดีกว่าการที่ผู้บริหารไม่มีการปฏิบัติเลย ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การลงมือทำสิ่งใดต้องมีความมั่นใจและกล้าเสี่ยงในการทำโดยไม่ต้องกลัวว่าผลที่ได้ออกมาจะเป็นอย่างไร เพียงแต่มีความตั้งใจจริงและคิดว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ถูกและเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม ถึงแม้ผลที่ออกมาจะไม่ได้เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ก็ตาม แต่เราจะนำผลที่ได้มาปรับปรุง แก้ไข พัฒนาสิ่งต่างๆ ให้ดียิ่งขึ้นต่อไปซึ่งยิ่งดีกว่าการไม่ลงมือทำสิ่งใดเลย

1.2 โครงการ / กิจกรรมในการส่งเสริมคุณธรรมความมีระเบียบวินัย และ ความรับผิดชอบ

ผลจากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการจัดโครงการและกิจกรรมในการส่งเสริมคุณธรรมความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่อทั้ง 3 โรงเรียน พบว่า กิจกรรมของโรงเรียนที่ส่งเสริม พัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนนั้น อยู่ในส่วนของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนั้น โดยกิจกรรมส่วนใหญ่จัดขึ้นเพื่อมุ่งเน้นคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่อเป็นสำคัญซึ่งเป็นโครงการและกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างถาวร คือนำไปใช้ได้ในทุกภาคการศึกษาแต่อาจมีการปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมของสภาพการณ์ในขณะนั้น สำหรับโครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความมีระเบียบวินัย ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นในเรื่องของ การแต่งเครื่องแบบชุดนักเรียน การไว้ผม การเข้าแถว การเดินแถว ของนักเรียน ด้านความรับผิดชอบต่อเน้นในเรื่องของ การรับผิดชอบต่อตนเองในการปฏิบัติหน้าที่ต่อส่วนรวม การช่วยกันรักษาความสะอาดและดูแลรักษาสาธารณสมบัติ เช่น การนำสวดมนต์ในตอนเช้า กลางวัน และเย็น การเข้าเวรดูแลรักษาความสะอาดของโรงเรียน เป็นต้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่โรงเรียนมีกิจกรรมที่เน้นคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่ออย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมเช่นนี้ เป็นวิธีหนึ่งในการปลูกฝังให้นักเรียนเกิดคุณธรรมดังกล่าวโดยไม่รู้ตัว จนกลายเป็นความเคยชินและไม่รู้สึกอึดอัดในการปฏิบัติ เนื่องจากกิจกรรมทั้งหมดเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างถาวรในทุกภาคการศึกษา นักเรียนจะเริ่มซึมซับ เรียนรู้และคุ้นเคยในการปฏิบัติได้ด้วยตนเองโดยไม่จำเป็นต้องมีใครมาบอกกล่าวอีกต่อไป ยกเว้นนักเรียนที่เพิ่งเข้ารับการศึกษาเป็นครั้งแรก ซึ่งต้องมีการปรับตัวให้อยู่ในสังคมให้ได้ และเมื่อเขาได้รับการอบรมสั่งสอนอยู่เรื่อยๆ รวมทั้งเห็นบุคคลอื่นปฏิบัติเช่นนั้น เขาจะประพฤติปฏิบัติตามคนส่วนมากและกลายเป็นนิสัยที่เคยชิน ตามที่ ฟรอยด์ กล่าวไว้ว่า ตนในคุณธรรม (superego) นั้นสร้างมาจากพัฒนาการของมนุษย์ในการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา ในสภาพการณ์และบุคคลแวดล้อมในสังคมที่เขาเป็นสมาชิก ซึ่ง ตนในคุณธรรม นั้นอาจสร้างจากการพยายามเลียนแบบพฤติกรรมของพ่อแม่ หรือบุคคลใกล้ชิดที่ยึดเป็นแบบอย่างด้วยกระบวนการถือตนตามอย่าง (identification) ผลของการถือตนตามอย่างผู้อื่นทำให้เด็กรับเอาบุคลิกลักษณะ ค่านิยม รวมทั้งมาตรฐานทางจริยธรรมในสังคมจากผู้ที่ได้เด็กเลียนแบบไว้ เมื่อบุคคลได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแล้ว เหล่านี้เป็นประการหนึ่งที่จะช่วยให้นักเรียนเป็นผู้มีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่ออย่างถาวร

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง และจากแบบสอบถามในส่วนของความคิดเห็นส่วนหนึ่งที่น่าสนใจ พบว่า สาเหตุประการแรกที่ทำให้ผู้ปกครองตัดสินใจในการส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษาโรงเรียนทั้ง 3 แห่งนี้เป็นเพราะว่า โรงเรียนมีการฝึกให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด เช่น การแต่งเครื่องแบบนักเรียน การไว้ผม การเข้าแถวเคารพธงชาติ เป็นต้น และการรู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยกับผู้ปกครอง เนื่องจากผู้วิจัยสังเกตการแต่งกาย การไว้ผม การเดินแถว การเข้าแถว ของนักเรียนแล้วพบว่ามีความเป็นระเบียบเรียบร้อยมาก โดยเฉพาะเรื่องการแต่งเครื่องแบบนักเรียน และการไว้ผม ที่มีความเข้มงวดกวดขันมาก โรงเรียนจะมีการกำหนดไว้เลยว่ากระโปรงต้องยาวเลยเข่าลงมา 1 คืบ แขนเสื้อจะต้องยาวพอดีกับข้อมือ เสื้อต้องเป็นเอวจัม สัญลักษณ์แสดงระดับชั้นต้องติดให้ถูกต้อง ถูกตำแหน่ง การไว้ผม ผมสั้นต้องไม่ซอยหรือสไลด์ผม ความยาวของผมสั้นต้องประมาณดึงหู ถ้าหน้าม้าให้ตัดเหนือคิ้ว ถ้าข้างหน้ายาวพอดีกับข้างหลังให้ติดกับสีดำ สีน้ำเงินไม่มีลวดลายให้เรียบร้อย ถ้าเป็นผมยาวให้ถักเปียสองข้างแล้วผูกโบของโรงเรียน หรือ โบที่เป็นสีดำ สีขาว สีน้ำเงินเท่านั้น โดยจะต้องไม่มีปอยผมร่วงหล่นลงมาเลย จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า นักเรียนเป็นไปตามกฎระเบียบที่กำหนดไว้จริงๆ ความคงทนถาวรในการประพฤติปฏิบัติของนักเรียนเช่นนี้ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมอย่างชัดเจนและถาวร เช่น การตรวจเครื่องแบบนักเรียน จะมีการตรวจเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อป้องกันไม่ให้นักเรียนแต่งกาย ไว้ผมผิดระเบียบ ถือเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเข้มงวดกวดขันของโรงเรียน กล่าวคือ กำหนดกฎระเบียบอย่างไรให้นักเรียนต้องประพฤติปฏิบัติให้ได้ตามนั้น มิใช่ที่กำหนดกฎระเบียบไว้เท่านั้นแล้วโรงเรียนไม่มีการส่งเสริม สนับสนุนให้นักเรียนเป็นไปตามกฎระเบียบดังกล่าว เช่นนี้แล้ว ทางโรงเรียนจะไม่ได้ได้รับความศรัทธาและไว้วางใจจากผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษาอีกเลย ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่นักเรียนแต่งกาย ไว้ผมอย่างถูกต้องได้นั้น แสดงให้เห็นว่า โรงเรียนได้รับความร่วมมือและความช่วยเหลือจากผู้ปกครองอย่างเต็มที่ อีกทั้งมีความเชื่อว่าผู้ปกครองโดยส่วนมากยังคงเห็นความสำคัญของความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบว่าเป็นสิ่งสำคัญที่นักเรียนต้องได้รับการอบรม ปลูกฝังจึงพร้อมให้โรงเรียนดำเนินตามนโยบายที่โรงเรียนต้องการ นอกจากนี้ผู้ปกครองบางท่านกล่าวว่า โรงเรียนให้การดูแลเอาใจใส่นักเรียนอย่างดี จึงมีความไว้วางใจว่าบุตรหลานของตนได้รับความปลอดภัยเมื่ออยู่ในโรงเรียน ถ้าไม่เช่นนั้นแล้วหากผู้ปกครองไม่เห็นด้วยกับกฎระเบียบที่ทางโรงเรียนกำหนด ความปลอดภัยที่ทางโรงเรียนดำเนินการอย่างดีเมื่อนักเรียนอยู่ในโรงเรียน ผู้ปกครองหลายท่านคงไม่ส่งบุตรหลานเข้ามารับการศึกษาในโรงเรียนทั้ง 3 แห่งนี้ และคงไม่ตัดสินใจให้บุตรหลานเข้ารับการศึกษาอย่าง

แน่นอน เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าผู้ปกครองมีทัศนคติและค่านิยมเดียวกันกับโรงเรียนในการดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมให้แก่นักเรียน

2. ปัจจัยด้านครู

2.1 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ผลการสำรวจพบว่า กิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูจัดขึ้นในการส่งเสริมคุณธรรมความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบนั้น แบ่งออกเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่อยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในเรื่องของศีลธรรมจรรยา ซึ่งการสอนดังกล่าว ผู้วิจัยมีความเห็นว่า สิ่งที่นักเรียนได้รับเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาทฤษฎีที่เป็นเนื้อหาเพียงหน่วย ๆ หนึ่งเท่านั้น ไม่มีการต่อยอดขยายความรู้ของเนื้อหาเท่าไรนัก นักเรียนจะได้กิจกรรมการเรียนการสอนจากวิชาดังกล่าวเพียงแค่ว่าเนื้อหาพอเป็นความรู้เท่านั้น แต่ในส่วนของสิ่งที่นักเรียนจะได้จากการปฏิบัติและเป็นประสบการณ์ที่ดี อีกทั้งสามารถต่อยอดความรู้ทางเนื้อหาควบคู่ไปกับการปฏิบัติได้นั้น คือ กิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ กิจกรรมลูกเสือเนตรนารี เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กได้ฝึกความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่ออย่างแท้จริง ตามที่ สมชัย วุฒิปรีชา (2547) กล่าวว่า ใช้กิจกรรมลูกเสือเป็นเครื่องมือในการอบรมนิสัยของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมปีที่ 3 เพราะนักเรียนทุกคนทั้งชายและหญิงถูกบังคับให้เรียนวิชานี้มาแล้วตั้งแต่ป.1- ม.3 แต่เป็นการเรียนที่ไม่ได้เอาจริงเป็นส่วนใหญ่ ถ้าหากทางปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาลูกเสือ โดยมุ่งให้นักเรียนทุกคนเป็นลูกเสือทั้งกายและใจ โดยมีศีลของลูกเสือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ถ้าทำได้จะเป็นการสร้างคุณธรรมระเบียบวินัยให้แก่เด็กนักเรียนเป็นอย่างมาก รวมไปถึงกิจกรรมพิเศษอื่นๆ ที่ทางโรงเรียนทั้ง 3 แห่งจัดขึ้นเพื่อมุ่งส่งเสริมความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่ออย่างชัดเจน โดยมีทั้งกิจกรรมแบบระยะเวลาสั้นๆ ตามความเหมาะสม หรือแบบถาวรระยะยาวที่จำเป็นต้องพัฒนานักเรียนไปโดยตลอด เช่น กิจกรรมการเข้าค่ายคุณธรรม การฝึกอบรมความเป็นผู้นำ ตามที่ผู้วิจัยได้สังเกตและศึกษาเอกสารมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของผู้วิจัยหลายท่านได้เสนอถึงการจัดกิจกรรมส่งเสริมความมีระเบียบวินัยให้แก่เด็กนักเรียนไว้หลายวิธี ดังนี้ การใช้กิจกรรมกลุ่ม เช่น การฝึกทำงานร่วมกับผู้อื่นของ ลัดดาวรรณ ณะอง (2525) วิธีสอนแบบการเรียนรู้เป็นทีมกับการสอนตามครุมือครูของ กาญจนา มีพลัง (2533) การให้เด็กแสดงบทบาทสมมติแบบมีบทของ พรรณทิพย์ พื้นทอง (2534) และผลการวิจัยของ ส้ารวาย วรเดชะคงคา (2534) พบว่า นักเรียนกลุ่มที่เข้ารับการฝึกอบรมทางศาสนา

มีการเปลี่ยนแปลงวินัยในตนเอง ทศนคติต่อพุทธศาสนา และการรับรู้ต่อการละเมิดศีลห้าสูงขึ้น มากกว่ากลุ่มที่ไม่เข้ารับการฝึกอบรม เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้เป็นการฝึกฝนให้นักเรียนเป็นผู้มีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบอย่างแท้จริงจนเป็นนิสัย ตามที่ นิเชต สุนทรพิทักษ์ (2543) กล่าวว่าคุณธรรมเป็นเรื่องที่ต้องประพฤติ ปฏิบัติสม่ำเสมอจนเป็นปกตินิสัย คุณธรรมมิได้มาจากการเรียนรู้โดยท่องจำเพื่อลืมนแต่ต้องฝึกฝนปฏิบัติจนเข้าไปอยู่ในวิถีชีวิต ผู้วิจัยมีความเห็นว่า โรงเรียนทั้ง 3 มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมคุณธรรมความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบจริงแต่รูปแบบของกิจกรรมยังขาดความหลากหลายในวิธีการจัดกิจกรรม โดยส่วนใหญ่เป็นการเน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ฝึกฝนจริงแต่ขึ้นอยู่กับนักเรียนแต่ละบุคคลเท่านั้น ไม่ได้มีวิธีการอื่นๆ ในการส่งเสริมหรือเร้าให้นักเรียนอยากปฏิบัติให้มากกว่าชั้นเดิมอีก เช่น การใช้กลุ่มสัมพันธ์ การใช้บทบาทสมมติ เป็นต้น ผู้วิจัยคิดว่าถ้าทางโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมโดยใช้รูปแบบที่หลากหลายมากกว่านี้ ตามที่ กองบรรณาธิการสถานปฏิรูป (2542) กล่าวว่า นักวิจัยให้สอนจริยศึกษาและศาสนศึกษาเป็นวิชาบังคับตลอดจนการพัฒนาเนื้อหาสอดแทรกในทุกวิชา จัดกิจกรรมให้หลากหลาย เช่นนั้นแล้วนักเรียนจะมีความสุขและสนุกกับการเป็นคนที่มีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบมากยิ่งขึ้น ข้อค้นพบประการหนึ่งจากการสนทนากลุ่มนักเรียน คือ นักเรียนบอกว่าความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบที่มีในตัวนักเรียนนั้นบางครั้งเกิดขึ้นได้เองจากการทำกิจกรรมอื่นๆ ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม เป็นการทำกิจกรรมอื่นๆ เช่น การทำโครงการ การจัดกีฬา เป็นต้น นักเรียนบอกว่าจะได้ความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบจากการทำกิจกรรมเหล่านี้ด้วยตนเอง จากข้อความดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าการเกิดคุณธรรมความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบนั้นสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองหากบุคคลนั้นรู้หน้าที่และรู้จักบทบาทของตน ความมีระเบียบวินัยก็จะเกิดขึ้นพร้อมกับความรับผิดชอบ ดังนั้น ส่วนหนึ่งในการส่งเสริมคือ โรงเรียนต้องจัดให้นักเรียนมีการทำกิจกรรมร่วมกันบ่อยๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมคุณธรรมทางอ้อม ซึ่งสอดคล้องกับการสังเกตว่า โรงเรียนทั้ง 3 แห่งมีการให้นักเรียนทำกิจกรรมต่างๆ มากมายถือเป็นการฝึกระเบียบวินัยและความรับผิดชอบให้แก่ นักเรียน นอกจากนี้ผู้วิจัยเห็นว่า การที่นักเรียนจะเกิดความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบได้นั้น ไม่จำเป็นต้องรอเข้าร่วมกิจกรรมตามเวลาหรือตามชั่วโมงเรียนในห้องเรียนเท่านั้น นักเรียนสามารถตระหนักถึงความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบในตนเองได้โดยตลอด ผู้ที่มีบทบาทสำคัญ คือ ครู ครูจำเป็นต้องมีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมดังกล่าวอยู่เสมอๆ ในทุกวิชาที่สอน ไม่ควรแยกสอนระหว่างวิชาการกับคุณธรรม แต่ควรสอนบูรณาการรวมเข้าไปอย่างกลมกลืน ให้นักเรียนซึมซับคุณธรรมเข้าไปเองอย่างไม่รู้ตัวว่าตนเองกำลังถูกสอน ดังที่ พรตมณ พุทธิวิจิตร (2545) ให้ความเห็น

ว่า หากครูมีความตั้งใจจริงที่จะปลูกฝังคุณธรรมให้แก่นักเรียนและมีการวางแผนการสอนเป็นอย่างดีแล้วครูทุกคนสามารถปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนได้ตลอดเวลาโดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลา เมื่อใดก็ตามที่ครูมีโอกาสนในการสอนคุณธรรมจริยธรรม ครูควรรีบดำเนินการโดยทันที ซึ่งสอดคล้องกับนิเชต สุนทรพิทักษ์ (2543) ได้กล่าวไว้ว่า กิจกรรมในการเรียนการสอนทั้งนอกห้องเรียนและในห้องเรียนจะต้องสอดคล้องกลมกลืนไปกับคุณธรรมอย่างแนบแน่น เหมือนลมหายใจที่ต้องต่อเนื่อง ครูอาจารย์จะปฏิเสธความรับผิดชอบนี้ไม่ได้เลย ข้อค้นพบที่น่านำมาอภิปรายประการหนึ่งจากการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนทั้ง 3 แห่งนี้ ซึ่งเป็นโรงเรียนตั้งขึ้นโดยการดำเนินการทางศาสนาคริสต์เป็นผลดีต่อนักเรียนมากในแง่ที่ว่า นักเรียนได้เรียนรู้จากกิจกรรมการเรียนการสอนมิใช่เฉพาะแต่ศาสนาคริสต์เท่านั้น หากแต่นักเรียนได้มีการทำกิจกรรมของศาสนาพุทธควบคู่ไปด้วย ดังเช่นโรงเรียนอื่นๆ เช่น การแห่เทียนพรรษา การนั่งสมาธิก่อนเข้าเรียนตอนเช้า ฯลฯ ด้วยเหตุนี้ นักเรียนจะได้หลักคำสอนและการทำกิจกรรมทางศาสนาทั้ง พุทธและคริสต์ควบคู่กันไป นักเรียนจะได้ซึมซับและรับเอาวิธีการหลักคำสอนต่างๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ตามจุดเน้นของแต่ละศาสนาเช่น ศาสนาพุทธเน้นในเรื่องของการทำความดี ถือศีล 5 ศาสนาคริสต์เน้นในเรื่องของความรักความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น เป็นต้น นักเรียนสามารถเลือกนำคำสอนที่สำคัญของแต่ละศาสนามาปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

2.2 การอบรมสั่งสอน

ผลจากการสำรวจพบว่า การอบรมสั่งสอนคุณธรรมของครูทั้ง 3 โรงเรียนนั้น มีการอบรมสั่งสอนทั้งทางตรงและทางอ้อมให้กับนักเรียน ไม่ว่าจะเป็นการอบรมหน้าเสาธง การอบรมในช่วงโมงโฮมรูมการอบรมในช่วงโมงคริสตศาสนา และการอบรมสอดแทรกในรายชั่วโมงต่างๆก็ตาม อีกทั้งมีการอบรมสั่งสอนอยู่เสมอๆ ซึ่งสอดคล้องกับแบบสอบถามการปฏิบัติของครูที่ว่ามีการสอนและตักเตือนนักเรียนอยู่เสมอในรายการที่เกี่ยวข้องกับความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การอบรมสั่งสอนคุณธรรมของครูนั้น เป็นหน้าที่ของครูทุกๆ คนไม่ใช่เป็นหน้าที่ของครูคนใดคนหนึ่งหรือครูฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง การที่จะส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมความมีระเบียบวินัย เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบได้นั้น ครูทุกคนในโรงเรียนต้องร่วมมือช่วยเหลือกันในการดูแล ตักเตือน อบรมสั่งสอนนักเรียนเมื่อเห็นว่านักเรียนประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ไม่ถูกไม่ควร ผิดกฎระเบียบของโรงเรียนในการนำมาซึ่งการทำลายชื่อเสียงของโรงเรียน สอดคล้องตามความเห็นของ สุขุมาล เกษมสุข (2548) ว่า การดูแลและปกครองนักเรียนมิใช่จะเป็นหน้าที่ของครูประจำ

ชั้นเท่านั้น แต่เป็นหน้าที่ของครูทุกคนในโรงเรียนต้องกระทำร่วมกัน และให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันอย่างสม่ำเสมอ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ครูต้องเป็นผู้ที่มีความรักความเมตตาต่อนักเรียนใน การที่จะอบรมปลูกฝังให้พวกเขาเป็นคนดี การอบรมสั่งสอนของครูจึงเป็นการอบรมสั่งสอนด้วยความรักความเมตตาและจริงใจมีบรรยากาศของความรักความหวังดีต่อศิษย์ สิ่งนี้จะเอื้อให้นักเรียนปฏิบัติออกมาอย่างเต็มใจโดยไม่ได้เป็นการบังคับหรือมาจากความหวาดกลัวครู ให้เขารู้สึกละเอียดใจเองเมื่อเขาพบครูหากเขาไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชิดกมล สังข์ทอง (2535) ว่า เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมากก็จะมีวินัยในตนเองสูง เมื่อเป็นเช่นนี้บิดามารดาหรือผู้ที่มีหน้าที่ในการดูแลเด็กรวมทั้งครูควรส่งเสริมเด็กตามแนวการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย โดยเน้นการให้ความรักมากและควบคุมค่อนข้างน้อย เพื่อเด็กในความปกครองจะได้เป็นผู้ที่มีวินัยในตนเองสูง ดังนั้นครูผู้ทำการอบรมสั่งสอนจึงต้องเป็นคนมีเหตุ มีผลใจกว้าง มีความรักความเมตตาความหวังดีต่อนักเรียน เพื่อว่านักเรียนจะได้กล้าเข้ามาพูดคุยปรึกษากับครูและครูก็สามารถแก้ไขพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเขาได้ง่ายยิ่งขึ้นตามที่ สุมน อมรวิวัฒน์ (2547) ได้เสนอกระบวนการเรียนตามหลักการของพระพุทธศาสนา ซึ่งเรียกว่า กระบวนการกัลยาณมิตร คือ กระบวนการประสานสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเพื่อจุดหมาย 2 ประการ คือ 1. ชี้อภัยบรรเทาทุกข์ 2. ชี้อุทิศเกษมสันต์ โดยทุกคนต่างมีเมตตาธรรมพร้อมจะชี้แนะและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จากการศึกษาสังเกตและสนทนากลุ่มกับนักเรียนของโรงเรียนทั้ง 3 แห่งที่สำคัญประการหนึ่ง พบว่า นักเรียนไม่มีความหวาดกลัวครูฝ่ายปกครองแต่มีความเกรงใจแทน เนื่องจากครูอบรมสั่งสอนนักเรียนด้วยการใช้เหตุและผล การชี้ให้เห็นว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด สิ่งใดควรและสิ่งใดไม่ควร นักเรียนบอกว่า ครูจะให้เหตุผลเสมอในเรื่องที่ตนถูกว่ากล่าวตักเตือน และครูจะแสดงออกทางสีหน้าว่าที่ตักเตือนไปเพราะความรัก ความเมตตา ความห่วงใยและความหวังดีต่อนักเรียนอย่างจริงใจ ทำให้นักเรียนกล้าที่จะเข้าหาครูฝ่ายปกครองและครูทุกคนเมื่อมีปัญหา และไม่ต้องคอยหวาดระแวงหรือหลบหลีกเมื่อตนทำความผิด เพราะนักเรียนจะละเอียดใจเองในการทำผิดและจะไม่กล้าสู้หน้าครู นอกจากนี้ที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ครูมีกุศโลบายที่ดีในการอบรมสั่งสอนหรือตักเตือนนักเรียน เช่น ผู้วิจัยได้สนทนากับนักเรียนแล้วถามถึงสาเหตุว่าทำไมนักเรียนที่ไว้ผมสั้นหน้าม้าจะต้องไว้เหนือคิ้ว นักเรียนตอบว่าครูบอกว่าถ้าเลยคิ้วลงมาจะทำให้ตาเหล่ ผู้วิจัยคิดและเห็นด้วยอย่างยิ่งอีกทั้งมีความประทับใจในการใช้กุศโลบายในการสอนของครูว่า บางครั้งการสอนอะไรที่ตรงเกินไปบางทีอาจทำให้นักเรียนรู้สึกเบื่อหน่ายเพราะคิดว่าอะไรก็ต้องเป็นกฎระเบียบตามที่ครูบอกเสมอ แต่ถ้าหากครูใช้วิธีการดังกล่าวจะส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้รู้จักคิดวิเคราะห์และแยกแยะได้เองว่าเป็นจริงหรือไม่ตามที่ครูบอก นักเรียนจะเกิด

ความกลัวไม่ยอมตาเหลือจึ่งเชื่อฟังคำบอกกล่าวของครู ผู้วิจัยมีความเห็นที่สำคัญประการหนึ่ง เกี่ยวกับการที่นักเรียนกล้าเข้าหาและพูดคุยกับครู คือ ผลสำรวจจากแบบสอบถามพบว่า ครูทั้ง 3 โรงเรียนเป็นเพศหญิง (ร้อยละ 96.10) อาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้นักเรียนไว้วางใจ เชื่อฟังและกล้า เข้าพบครูเพื่อปรึกษาปัญหาได้ เพราะว่ามีนักเรียนของโรงเรียนทั้ง 3 แห่ง เป็นหญิงล้วน ดังนั้น การพูดคุยกันระหว่างครูกับนักเรียนจึงเข้าใจกันได้ง่ายมากกว่า สามารถเปิดเผยในเรื่องต่างๆ ได้ มากกว่าการที่จะพูดคุยปรึกษากับครูผู้ชาย การอบรมสั่งสอนส่งเสริมคุณธรรมให้แก่เด็กนักเรียนจึง ค่อนข้างกระทำได้ง่าย การอบรมสั่งสอนคุณธรรมให้แก่เด็กนักเรียนอยู่เสมอๆ จนเป็นกิจวัตรของ โรงเรียนทั้ง 3 แห่ง เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า โรงเรียนที่ดำเนินการโดยศาสนานั้นยังคงคำนึงถึง เรื่องการส่งเสริมคุณธรรมเป็นสำคัญ มิใช่จะมุ่งเน้นแต่เพียงวิชาการเท่านั้น สิ่งหนึ่งที่เป็นเครื่อง ยืนยันได้ว่าโรงเรียน 2 ใน 3 แห่งของโรงเรียนในเครือเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ยังคงมุ่งมั่นปลูกฝังส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ นักเรียน คือ รางวัลสถานศึกษาที่จัดจรรยาดีเด่น จากสมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระ สังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก อีกทั้งยังเป็นสถานศึกษาที่ผลิตบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และสร้างชื่อเสียงให้แก่สังคมและประเทศชาติด้วย เช่น แพทย์หญิงชนิกา ตู้จินดา , คุณฉนิษฐา ลีวลิมวงส์ และคุณภัทรา ศิลาอ่อน เป็นต้น ตามที่ วิจิตร อาวะกุล (2544) กล่าวว่า โรงเรียนที่ตั้งขึ้นโดยศาสนาต่างๆ เช่น ศาสนาคริสต์ ได้แก่ โรงเรียนเซนต์คาเบรียล โรงเรียน มาแตร์เดอี โรงเรียนอัสสัมชัญ โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย ฯลฯ ก็ใช้แนวทางของศาสนา สอนศีลธรรมจรรยา นักเรียนที่จบออกไปก็มีความประพฤติ มีศีลธรรมจรรยาได้รับความสำเร็จ เจริญก้าวหน้าอยู่ในวงสังคมมากมาย

ผลจากแบบสอบถามและการสนทนากลุ่มนักเรียน ในเรื่องของวิธีการอบรมสั่งสอนของครู ในการส่งเสริมคุณธรรมเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบนั้น ครูใช้วิธีการอธิบาย การยกตัวอย่าง หรือการใช้เหตุการณ์สมมติเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรรัตนฤณ เพชรวิวรรณ์ (2545) ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูส่วนใหญ่ที่ทำการศึกษาคือ เป็น การบอก อธิบาย ออกคำสั่งให้นักเรียนปฏิบัติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนวัช รัตนเมธาวิ (2528) ที่พบว่า ครูใช้วิธีบอกแนะนำในการปลูกฝังจริยธรรมในด้านต่างๆ แก่เด็กนักเรียนมากที่สุด ผู้วิจัยมีความเห็นว่า สาเหตุหนึ่งที่วิธีการดังกล่าวเป็นวิธีการสอนที่ครูนิยมใช้มากที่สุด อาจเป็น เพราะว่าการสอนแบบนี้ครูผู้สอนไม่จำเป็นต้องใช้อุปกรณ์ในการสอนหรือการเตรียมตัวมากนัก กล่าวคือ ครูสามารถสอนได้ทันทีทุกที่ทุกเวลาและทุกสถานการณ์ เพียงแค่ครูมีเหตุมีผลและมีความรู้มากพอ รวมทั้งการมีจิตวิทยาในการพูดจูงใจให้นักเรียนคล้อยตามว่าตนเองเป็นเช่นนั้นจริง

ตามที่ครูอบรมสั่งสอน วิธีการดังกล่าวสามารถใช้อบรมสั่งสอนนักเรียนเรื่องคุณธรรมได้เป็นอย่างดี

2.3 การเป็นแบบอย่างที่ดี

ผลจากแบบสอบถาม พบว่า ครูมีการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอในเรื่องของ การแต่งกาย สุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับการเป็นครู ทำหน้าที่สอนครบทุกครั้ง เข้าแถวซื้ออาหารอย่างเป็นระเบียบ ใช้อุปกรณ์แล้วเก็บเข้าที่เป็นระเบียบเรียบร้อย ปฏิบัติตามข้อกำหนดของสถานที่ ฯลฯ ซึ่งถือว่าเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในการส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้มีระเบียบวินัยและรับผิดชอบ สิ่งเหล่านี้เมื่อครูมีการประเมินการปฏิบัติของตนเองว่าปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ การปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอของครูจะส่งผลดีต่อนักเรียนในเรื่องของ การเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตนของครูให้นักเรียนเห็นเป็นแบบอย่าง ดังที่ ผู้วิจัยสัมภาษณ์ครูหัวหน้าฝ่ายปกครองซึ่งถือว่าเป็นข้อคิดที่ดีที่ผู้วิจัยเห็นสอดคล้องด้วย ว่า "อะไรก็ตามในฐานะที่เราเป็นผู้ใหญ่แล้วเราสอนเด็ก เราอย่ามุ่งแต่สอน แต่เราทำให้ดูเป็นตัวอย่าง แล้วเราจะได้ในสิ่งที่เราต้องการง่ายกว่าที่เราจะพูดอย่างเดียว เพราะฉะนั้นบ่อยครั้งที่เราทำให้ดูทุกอย่างซึ่งเขายอมรับในส่วนหนึ่ง โดยที่เราไม่เคยต้องดี แต่เขาจะยอมรับอัตโนมัติว่าทุกสิ่งที่เราสอนนั้น เราจะทำให้เขาดูว่าเราทำได้ด้วยจริงๆ" จากบทสัมภาษณ์ดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยเชื่อในสิ่งที่ครูหัวหน้าฝ่ายปกครองกล่าว คือ การที่ครูต้องการให้นักเรียนเป็นเช่นนั้น ครูมิใช่แต่เพียงพร่ำบอกด้วยคำพูดเท่านั้นแต่ครูควรจะมีลงมือปฏิบัติให้นักเรียนเห็นเป็นตัวอย่างด้วย เพื่อนักเรียนจะได้ไม่ว่าครูได้ว่าดีแต่อยากให้นักเรียนเป็นไปอย่างที่คุณต้องการแต่ครูไม่กระทำอย่างที่ครูจะให้นักเรียนเป็น ดังที่ พระราชวรมุนี (2540) ได้กล่าวเกี่ยวกับบทบาทครูว่า ครูที่ดีต้องมีทั้งวิชาและจรณะ วิชา คือ ความรู้ดี จรณะ คือ ความประพฤติดี วิชาทำให้ครูแฉะดี จรณะทำให้ครูนำดี แฉะคือสอนให้จำเพื่อทำตาม นำคือทำให้ดูเป็นแบบอย่างสร้างแรงบันดาลใจ บทบาทสำคัญของครูมีสามคำคือ แฉะให้จำ นำให้ดู อยู่ให้เห็น อย่างไรก็ตามสิ่งหนึ่งที่ครูควรจะต้องตระหนักถึง คือ การเป็นแบบอย่างของครูนั้นต้องเป็นแบบอย่างในทางที่ดี ที่เป็นประโยชน์ เพราะไม่เช่นนั้นแล้วหากครูแสดงกิจกรรมการยาทที่ไม่เหมาะสม ประพฤติตนไม่ดี นักเรียนจะเรียนรู้เองได้โดยอัตโนมัติและสามารถปฏิบัติตามอย่างครูได้เช่นกัน โดยเฉพาะนักเรียนระดับประถมศึกษา ความสามารถในการคิดพิจารณาไตร่ตรองว่าสิ่งใดควรสิ่งใดไม่ควรยังมีไม่มาก ส่วนใหญ่นักเรียนใช้วิธีการลอกเลียนแบบ การทำตามอย่างโดยขาดการคิดวิเคราะห์ ครูจึงต้องระมัดระวังการกระทำของตนเองอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าเวลาใดก็ตาม ตามที่ ดวง

เดือน พันธุมนาวิน (2520) มีความเห็นว่า นักเรียนจะไม่ตระหนักถึงสิ่งที่ครูตั้งใจจะให้ นักเรียน ได้เรียนรู้ แต่เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยเป็นผลพลอยได้ของสิ่งที่คุณดำเนินอยู่ในระบบโรงเรียน เช่น ความสุภาพเรียบร้อยของคุณ ความเอื้อเฟื้อของคุณที่ทำให้นักเรียนรู้สึกประทับใจ ดังนั้น ครูจึงสมควรจะมีโครงการกระทำของตนเองอยู่ตลอดเวลา เพราะนักเรียนเรียนรู้ตลอดเวลา

จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองและสนทนากลุ่มกับนักเรียน พบว่า ผู้ปกครองและนักเรียน ส่วนใหญ่มีความประทับใจต่อครูในเรื่องของ การแต่งกาย การไว้ผม การใช้คำพูดว่ามีความสุภาพ เรียบร้อยเหมาะสมแก่การเป็นครู การดูแลเอาใจใส่นักเรียนอย่างใกล้ชิด ผลการสัมภาษณ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าครูในโรงเรียนเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องของความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ ของครู ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ มยุรี เศวदनัย (2541) ที่พบว่า คุณลักษณะของครูที่ดี ตามแนวคิดของนักเรียนประถมศึกษา คือ ครูควรวางตนเป็นแบบที่ดี สอนดี สอนให้นักเรียน แก้ปัญหาได้ ครูควรเป็นผู้ให้คำปรึกษา ให้ความยุติธรรม ให้อภัย เห็นคุณค่าศิษย์ และตามทฤษฎี การเรียนรู้ทางสังคมที่ว่า การเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนหนึ่งเกิดจากการสังเกตตัวแบบ ผู้วิจัยมี ความเห็นว่า การแต่งกาย การทำผมของคุณ อย่างเป็นทางการเป็นแบบแผนเดียวกันทั้งโรงเรียนสะท้อนให้เห็น ว่า ผู้บริหารให้ความสำคัญในการฝึกอบรมครูให้อยู่ในกฎระเบียบของโรงเรียนเพื่อมุ่งหวังให้ครูเป็น แบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนอย่างแท้จริง กล่าวคือ ในสถาบันการศึกษาทั้งระบบทุกคนที่อยู่ในสถาบัน เดียวกันจำเป็นต้องมีระเบียบวินัย มีกฎระเบียบของตนเองเช่นกัน ไม่ว่าจะอยู่ในระดับใดหรือ ตำแหน่งใดก็ตาม จากการศึกษาเอกสาร พบว่า มีการวางกฎระเบียบการปฏิบัติงานของครูอย่าง ชัดเจน เป็นหมวดๆ ซึ่งครูทุกคนต้องประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบดังกล่าวให้ได้ และจากการที่ ครูอยู่ในระเบียบวินัยดังกล่าว ผู้ปกครองจะมีความชื่นชมและมีความไว้วางใจในการให้อิสระแก่ครู ในการอบรมสั่งสอนนักเรียนอย่างเต็มที่ นอกเหนือจากนั้นครูจะได้รับความร่วมมือและความ ช่วยเหลืออย่างเต็มที่จากผู้ปกครองในการร่วมมือกันส่งเสริม และพัฒนาให้นักเรียนเป็นผู้มีระเบียบ วินัยและความรับผิดชอบต่อไป

2.4 การเสริมแรง

ผลจากการสำรวจ พบว่า วิธีการที่ครูใช้ในการเสริมแรงซึ่งแบ่งออกเป็น การเสริมแรง ทางบวก และการเสริมแรงทางลบนั้น สำหรับการเสริมแรงทางลบ ทั้ง 3 โรงเรียน ครูใช้วิธีการ ดักเตือนนักเรียนก่อนเป็นอันดับแรก เพื่อชี้แจงด้วยเหตุผลว่านักเรียนนั้นทำผิดเพราะอะไร ให้ นักเรียนได้รู้จักคิดและแยกแยะว่า สิ่งที่ทำนั้นผิดหรือไม่อย่างไร ข้อค้นพบประการหนึ่งที่สำคัญ

จากการสำรวจ คือ นักเรียนที่ทำผิดต้องเป็นผู้มีส่วนรับผิดชอบในการกระทำโดยตรง กล่าวคือ หากนักเรียนใส่กระโปรงสั้นไม่เป็นไปตามกฎระเบียบ นักเรียนคนนั้นต้องทำการเอากระโปรงลง และเย็บกระโปรงด้วยตนเองในตอนนั้นเลย รวมไปถึงนักเรียนทุกคนต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบด้วย หากพบเพื่อน พี่หรือน้องที่กระทำผิด เช่น การแต่งกายผิดระเบียบ การทำผมผิดระเบียบ การทำลายสาธารณสมบัติ เป็นต้น โดยการตักเตือนกันเองก่อนที่ครูจะมาพบ การกระทำเช่นนี้เป็น การส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้มีความรับผิดชอบร่วมกัน แสดงให้เห็นถึงความรัก ความหวังดีต่อกัน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของนักเรียนในโรงเรียนเป็นการช่วยกันรักษาชื่อเสียงของโรงเรียนไว้ ด้วยเหตุนี้ การเสริมแรงทางลบในชั้นรุนแรงมากจึงไม่เกิดขึ้น การตักเตือนจากครูและเพื่อน นักเรียนเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตามที่ สุมณ อมรวิวัฒน์ (2547) กล่าวไว้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนทั้ง 2 กลุ่มต่างเป็นกัลยาณมิตรของกันและกัน ครูพร้อมที่จะชี้แนะและช่วยเหลือ เมื่อศิษย์กำลังเผชิญสถานการณ์นำทางให้ค้นพบสิ่งที่ตั้งถามและนำทางให้รอดพ้นจากหายนะ สำหรับการเสริมแรงทางบวกนั้น ครูใช้วิธีการยกย่องชมเชยในตอนเช้าแถวเคารพธงชาติสำหรับนักเรียนผู้มีระเบียบวินัย และมีความรับผิดชอบ จากการสนทนากลุ่มนักเรียน กับนักเรียนที่ได้รับการยกย่องชมเชย พบว่า คำยกย่องชมเชยที่ได้รับนั้นทำให้ตนเองมีกำลังใจในการทำความดีและเป็นการแสดงให้เห็นว่าสิ่งที่ตนเองกระทำไปนั้นมีคุณค่าและอยากที่จะทำความดีอีก ดังที่ สุรพงษ์ ชูเดช (2542) ได้เสนอว่า ถ้าบุคคลมีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในการกระทำนั้น บุคคลก็จะมีสุขมีความสุขที่ได้ทำพฤติกรรมนั้น เมื่อมีความสุขมีความสุขที่ได้ทำพฤติกรรมนั้น บุคคลก็ยิ่งทำพฤติกรรมนั้นเพิ่มมากขึ้นไปอีก อีกทั้ง ควรสร้างบรรยากาศของความเป็นชุมชนกัลยาณมิตร คือ ให้ทุกคนในชุมชนไม่ว่าจะเป็นครูหรือนักเรียน ต้องช่วยกันหนุนให้เกิดความมีระเบียบวินัยโดย 1. ด้านพฤติกรรมต้องนำพฤติกรรมและเป็นตัวอย่างในเรื่องพฤติกรรมเกี่ยวกับวินัย 2. ด้านจิตใจควรแสดงความชื่นชม เมื่อนักเรียนหรือเพื่อนมีพฤติกรรมอยู่ในระเบียบวินัยและให้กำลังใจนักเรียนหรือเพื่อนที่ยังมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม นอกจากนี้ผู้วิจัยเห็นว่า นักเรียนจะเกิดความภาคภูมิใจในตนเองที่สามารถสร้างชื่อเสียงให้แก่ครอบครัวและพร้อมจะทำความดีเสมอ อีกทั้งยังเป็นการช่วยให้นักเรียนคนอื่นๆ อยากปฏิบัติตามอย่างด้วย ตามที่ กรมวิชาการ (2544) เสนอว่า การให้ความรักดูแลเอาใจใส่ อบรมบ่มเพาะ สื่อสารและสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีให้แก่เด็ก ให้เด็กเกิดความรักและความภาคภูมิใจในคุณค่าของตนเอง (Self-esteem) เข้าใจและมุ่งพัฒนาตนเอง (Self-development) สร้างเสริมความเป็นตัวของตัวเอง ใฝ่สั่งจะ (Autonomous) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พรตณนุ เพชรวิวรรธน์ (2545) พบว่า ครูส่วนใหญ่ให้การเสริมแรงแก่นักเรียนที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสมโดยการให้คำชมเชยมากที่สุด

โดยเฉพาะการชมเชยหน้าเสาธงหรือในที่ประชุม ทั้งยังเห็นว่าเป็นการเสริมแรงที่ได้ผลดีที่สุดอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ไม่ว่าจะเป็นการเสริมแรงแบบใดก็ตามควรให้เหมาะสมพอดี คือ ไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไป เพราะบางครั้งการให้การเสริมแรงแบบใดแบบหนึ่งมากเกินไปอาจส่งผลเสียมากกว่าผลดี เช่น การให้คำยกย่องชมเชยหรือรางวัลแก่นักเรียนบ่อยๆ อาจทำให้สิ่งที่นักเรียนกระทำลงไปนั้นเป็นเพราะคำยกย่องหรือรางวัลมากกว่าการเห็นคุณค่าในการกระทำของตนเอง ดังนั้น ครูควรตระหนักถึงหลักของการเสริมแรงให้มาก

3. ปัจจัยด้านบริบทสิ่งแวดล้อม

3.1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ

ผลจากแบบสอบถาม พบว่า รายการการปฏิบัติปัจจัยด้านบริบทสิ่งแวดล้อม ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองมีการประเมินแตกต่างกันในบางรายการ โดยที่ผู้บริหารมีการประเมินว่ารายการการปฏิบัติด้านบริบทสิ่งแวดล้อมนั้น มีการปฏิบัติสม่ำเสมอ ส่วนครูและผู้ปกครองมีการประเมินว่าอยู่ในระดับสม่ำเสมอและบ่อยครั้ง ผลจากการประเมินที่ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันดังกล่าว ข้อที่ควรนำมาอภิปราย มีดังนี้ ผู้บริหารมีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพในโรงเรียนเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อนักเรียนให้มากที่สุด ให้เกิดการเรียนรู้ เกิดความสะดวกสบาย และเกิดความปลอดภัยเมื่ออยู่ในโรงเรียน ตามที่ กรมวิชาการ (2544) กล่าวว่า การจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศภายในและภายนอก ให้เอื้อต่อพัฒนาการด้านร่างกาย และจิตใจ มีความมั่นคงปลอดภัย ส่งเสริมการเรียนรู้และหล่อหลอมโดยกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าผู้บริหารอาจมองในภาพรวมของทั้งหมดว่าได้มีการดำเนินการตามนโยบายอย่างเต็มที่และมีเรื่องของระยะเวลาที่เกี่ยวข้อง เช่น ในการปรับปรุงอาคารสถานที่สาธารณสมบัติให้สะอาดเป็นระเบียบเป็นแผนการดำเนินงานในระยะยาว ซึ่งต้องรอเวลา มิใช่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้อยู่เสมอ ผู้บริหารจึงเห็นว่า ตนเองได้ปฏิบัติอยู่แล้วอย่างสม่ำเสมอหากมีสิ่งใดชำรุดที่ควรต้องรีบแก้ไข จากการสังเกตผู้บริหารทั้ง 3 โรงเรียนมีความคล้ายคลึงกัน คือ การเดินสำรวจตรวจตราตามอาคารเรียน บริเวณรอบๆ โรงเรียนทุกวัน เป็นเวลาไม่ต่ำกว่า 1 ชั่วโมง ในการดูแล ตรวจตราว่าสิ่งไหนบ้างที่ควรนำมาเพิ่มเติมปรับปรุงโรงเรียน อาคารเรียนให้ดีขึ้น ในขณะที่ครูอาจมองภาพในส่วนย่อยๆ เช่น รายการการประเมินที่ไม่ตรงกัน คือ การปรับปรุงอาคาร/ สถานที่/ สาธารณสมบัติให้สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่เสมอ การจัดป้ายนิเทศ/โปสเตอร์เพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านความรับผิดชอบ การมีป้ายกำหนดกฎระเบียบตามที่

ต่างๆในโรงเรียน สิ่งเหล่านี้ครูอาจมองว่าผู้บริหารไม่ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งใดเท่าไรนัก ด้วยเหตุนี้ ระยะเวลาจึงมีส่วนในการทำให้การประเมินไม่สอดคล้องกัน กล่าวคือ การมองความถี่ในการปฏิบัติมีความแตกต่างกันเพราะมีเรื่องของระยะเวลาในการดำเนินงานเข้ามามีส่วน เช่น การจัดป้ายนิเทศ/โปสเตอร์เพื่อส่งเสริมคุณธรรมเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบ ผู้บริหารอาจมองว่า โรงเรียนมีการจัดเป็นประจำอยู่เสมออยู่แล้ว แต่ผู้บริหารไม่ได้มองในเรื่องของคุณธรรมเฉพาะว่าเป็นเรื่องของความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบแต่เป็นการมองในภาพรวมว่า ถึงอย่างไรก็ตามคุณธรรมทั้ง 2 นี้ก็ คือ คุณธรรมเหมือนกัน ดังนั้น ไม่ว่าจะจัดป้ายนิเทศเกี่ยวกับคุณธรรมเรื่องใดก็ตาม ถือว่าเป็นการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ในทางกลับกัน ครูอาจมองแยกคุณธรรมเป็นเรื่องๆ ไป การจัดป้ายนิเทศเกี่ยวกับคุณธรรมทั้ง 2 จึงเป็นการปฏิบัติแบบบ่อยครั้งตามความเหมาะสม เป็นต้น สำหรับผู้ปกครอง สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การประเมินไม่สอดคล้องกับผู้บริหารและครู เป็นเพราะว่า ผู้ปกครองไม่ได้เข้ามาใกล้ชิดกับโรงเรียนมากนักว่า โรงเรียนได้มีการปรับปรุงสิ่งใดบ้าง มีการจัดป้ายนิเทศ คำสอนที่ใดบ้าง ผู้ปกครองโดยส่วนใหญ่ไม่ได้สนใจและสังเกตกับรายละเอียดปลีกย่อยเช่นนี้ เพราะผู้ปกครองโดยส่วนมากมาส่งและมารับบุตรหลานเท่านั้น บางครั้งแทบจะไม่ได้เข้ามาภายในบริเวณโรงเรียนเลย จุดนี้อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การประเมินไม่สอดคล้องกัน ผู้ปกครองอาจใช้ประสบการณ์เดิมในการประเมินว่าเมื่อ 2 เดือนที่แล้วมาโรงเรียนน่าจะเหมือนเดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งความเป็นจริงทุกสิ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้อยู่เสมอ แต่ถ้าเป็นการถามถึงความสะอาด ความเป็นระบบระเบียบของโรงอาหาร สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้ปกครองเมื่อก้าวเข้ามาในโรงเรียนจะสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน ในบางรายการจึงมีการประเมินที่สอดคล้องกัน

ผลจากการสังเกตสภาพแวดล้อมทางกายภาพ พบว่า โรงเรียนทั้ง 3 แห่งขนาดของโรงเรียนไม่ได้มีพื้นที่กว้างใหญ่มากนักเหมือนโรงเรียนรัฐบาลทั่วไป มีอาคารเชื่อมต่อกันโดยตลอด เป็นสิ่งหนึ่งที่นอกจากจะช่วยให้การดำเนินการต่างๆรวดเร็วแล้วยังเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้บริหาร ครู และนักเรียนอีกด้วย ความสะอาดบริเวณโรงเรียนตามสถานที่ต่างๆ เช่น โรงอาหาร สนาม ระเบียงทางเดิน ห้องน้ำ ฯลฯ มีความสะอาดมากไม่มีเศษขยะอยู่เลยตามจุดต่างๆ ผงซักฟอก โต๊ะอาหาร โต๊ะนักเรียน ไม่มีรอยขีดเขียนใดๆ มีการวางถังขยะแยกประเภทไว้ตามจุดต่างๆ อย่างเหมาะสม การจัดตกแต่งสวนต้นไม้ สวนหย่อม กระจกต้นไม้ที่ประดับตามอาคาร มีการตกแต่งสวยงามเสริมให้โรงเรียนมีลักษณะของความเป็นธรรมชาติ ร่มรื่น การจัดระบบระเบียบของโต๊ะอาหาร โต๊ะนักเรียน แก้วน้ำสาธารณะของโรงเรียนทั้ง 3 แห่งมีการจัดระบบระเบียบของโต๊ะและเก้าอี้ในโรงอาหารเป็นแบบแถวตอนยาวเป็นแถวๆไปเรื่อยๆ สำหรับการจัดโต๊ะนักเรียน

ในห้องเรียนมีการจัดโต๊ะเป็นแบบแถวตอนเล็กโดยจัดโต๊ะเป็นคู่ และมีการจัดโต๊ะแบบเป็นกลุ่ม การจัดห้องต่างๆของโรงเรียนทั้ง 3 แห่ง เช่น ห้องสมุด ห้องการทดลองวิทยาศาสตร์ ห้องดนตรี ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องส่งเสริมศักยภาพ ห้องคณิตศาสตร์ ฯลฯ มีการจัดตกแต่งห้องอย่างเป็นระเบียบสวยงาม มีการจัดวางหนังสือ วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการเรียน อย่างที่เป็นที่เป็นทาง มีการจัดหมวดหมู่อย่างเป็นระบบสะดวกต่อการหยิบใช้และการจัดเก็บ เมื่อและห้องมีการจัดวางอย่างเป็นระบบระเบียบเรียบร้อย การจัดป้ายนิเทศ คำสอน กฎระเบียบตามสถานที่ต่างๆ มีการจัดป้ายนิเทศให้ความรู้ทั้งทางวิชาการ วันสำคัญต่างๆ รวมไปถึงเรื่องคุณธรรม ให้นักเรียนตามสภาพการณ์และความเหมาะสมในขณะนั้น คำสอนที่ติดตามอาคาร ทางเดินต่างๆ ส่วนมากเป็นคำสอนของคริสตศาสนาซึ่งมีการสอนคุณธรรมเรื่องต่างๆ รวมไปถึงความมีระเบียบ วินัย และความรับผิดชอบ คำสอนดังกล่าวจะเป็นวจนะของพระเยซู หรือ ศิษยานุศิษย์ของพระเยซู เป็นข้อความสั้นๆ ที่มีความหมายลึกซึ้ง ดังที่ กองบรรณาธิการสานปฏิรูป (2542) ได้เสนอว่า ในการพัฒนาคุณธรรมนั้นนอกจากกำหนดเป็นนโยบายแล้ว ยังต้องมีแนวทางและวิธีการที่ดี นักการศึกษาตะวันตกได้เสนอแนวทางต่างๆ ไว้ อาทิ การใช้สื่อ ถ้อยคำ สุภาพศีล คำคม การท่องเที่ยว อาชยานเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณธรรมให้บรรลุอุดมการณ์ นอกจากนั้น ข้อความกฎระเบียบต่างๆ ที่ติดตามสถานที่ต่างๆ ในโรงเรียน เช่น ห้องน้ำ ห้องสมุด ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา ฯลฯ การทำสัญลักษณ์เส้นทางการเดินของนักเรียนตามบันไดตามทางเข้าออกมีความชัดเจน สภาพแวดล้อมทางกายภาพเหล่านี้ที่ทางโรงเรียนได้จัดขึ้น มิใช่แต่เป็นการส่งเสริมบรรยากาศของการเรียนรู้เท่านั้น หากแต่เป็นการส่งเสริมคุณธรรมเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่อทั้งโดยตรงและโดยอ้อมอยู่ด้วย เช่น การมีสัญลักษณ์ลูกศรการขึ้นลงบันได ข้อความเตือนตามห้องน้ำ ห้องสมุด ฯลฯ เป็นสิ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความมีวินัยในตนเอง รู้จักทำตามสัญลักษณ์และข้อความดังกล่าว การที่บริเวณโรงเรียนมีความสะอาดมีสวนหย่อมสวยๆ สำหรับการพักผ่อน เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีจิตสำนึกของความรับผิดชอบต่อและห่วงหาอาทรสมบัติในโรงเรียนของตนให้คงอยู่ และเมื่อมีใครมาทำลายก็จะมีการว่ากล่าวตักเตือนโดยอัตโนมัติ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อผู้อื่น ดังที่ สุรพงษ์ ชูเดช (2542) ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาวินัยในตนเอง คือ การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เกื้อกูลต่อการมีพฤติกรรมที่ดี โดยอาศัยกัลยาณมิตร ชักชวนให้นักเรียนช่วยกันจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการรับรู้ข้อมูลต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการฝึกวินัยในตนเอง เช่น

1. จัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้สวยงามสะอาดสะอ้านเป็นระเบียบเรียบร้อย
2. ครูและนักเรียนปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด มีกิริยามารยาท

เรียบร้อย แต่งกายสุภาพเรียบร้อย 3. จัดบอร์ดและป้ายต่างๆ เพื่อเป็นการกระตุ้นและปลุกจิตสำนึกในการปฏิบัติตามระเบียบวินัย 4. ประกาศเกียรติคุณให้รางวัลและยกย่องชมเชยผู้ที่ปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัย 5. จัดห้องเรียนให้เรียบร้อยสะอาดสะอ้าน เพื่อให้เกิดบรรยากาศในชั้นเรียนที่ดี บริเวณที่ฝาผนังของห้องเรียน ควรมีการตกแต่งป้ายนิเทศแสดงผลงานนักเรียนและแสดงความรู้ประกอบบทเรียน จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยมีความเห็นว่า สาเหตุหนึ่งที่ทางโรงเรียนทั้ง 2 แห่งได้รับรางวัลสถานศึกษาที่มีการจัดจรรยาวิชาดีเด่น และการได้รับผลการประเมินด้านมาตรฐานผู้เรียนในตัวบ่งชี้ที่ 1 คือความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบอยู่ในระดับดีและดีมากของโรงเรียนทั้ง 3 แห่งนั้น เป็นเพราะโรงเรียนทั้ง 3 แห่งมีสภาพแวดล้อมทางกายภาพและบรรยากาศที่ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้มีระเบียบวินัยและมีความรับผิดชอบ สอดคล้องกับแนวคิดตามที่กล่าวมาข้างต้นทุกประการ

3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร ครู และนักเรียน

ผลจากการสำรวจ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร ครู และนักเรียนเป็นไปอย่างดีมีการอยู่ร่วมกันอย่างอบอุ่นเป็นครอบครัว มีความรักความเมตตา ความปรารถนาดีต่อกัน ผู้บริหารกับครูทำงานร่วมกันอย่างเป็นกัลยาณมิตร ครูกับนักเรียนมีความสัมพันธ์กันเหมือนแม่ดูแลลูก ความสัมพันธ์ที่ดีนี้เอง ส่งผลให้การดำเนินงานต่างๆ ของโรงเรียนประสบความสำเร็จและได้รับความร่วมมืออย่างเต็มที่จากทั้งครู นักเรียน และความไว้วางใจจากผู้ปกครอง เพราะโรงเรียนมีการประสานสัมพันธ์กันกับนักเรียน และผู้ปกครองอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นการประชุมเพื่อชี้แจงและแจ้งให้ทราบในการดำเนินงานต่างๆ หรือมีการจัดงานเลี้ยงสังสรรค์ของโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบ้านและโรงเรียนให้แน่นแฟ้นขึ้น มีการแจ้งจดหมายเวียน มีจุลสาร วารสารต่างๆ เพื่อให้ผู้ปกครองรับทราบว่าโรงเรียนได้ดำเนินการอะไรอยู่บ้างในขณะนี้ ตามที่ ทิศนา แคมมณี (2524) เสนอว่า การเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่น จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้บุคคลได้มาซึ่งความรักใคร่รักถือ และความร่วมมือร่วมใจจากผู้อื่น ผลจากการสนทนากลุ่มนักเรียนโรงเรียนหนึ่ง ประการหนึ่งที่น่าสนใจ คือ นักเรียนคนหนึ่งไม่ค่อยมีความรับผิดชอบ แต่เมื่อนักเรียนคนนั้นได้ไปคุยปรึกษาปัญหาเกี่ยวกับผู้บริหารแล้ว เพื่อนๆ บอกว่าเพื่อนคนนั้นได้กลายเป็นคนละคนไปเลย คือมีความรับผิดชอบมากขึ้น บางครั้งผู้บริหารจะเดินเขา มาพูดคุยกับนักเรียนในเวลาช่วงพักกลางวัน ทำให้นักเรียนไม่รู้สึกเกร็งและกลัวที่จะพูดคุยแสดงความคิดเห็นได้ และจากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองโดยส่วนใหญ่ พบว่า ผู้ปกครองมีความไว้วางใจ

และพอใจกับการที่บุตรหลานอยู่ในโรงเรียน เพราะผู้บริหาร และครูเป็นแบบอย่างที่ดีดูแลเอาใจใส่นักเรียนเป็นอย่างดีทำให้ผู้ปกครองไม่ต้องห่วงและกังวลมาก จากการที่ผู้ปกครองคนหนึ่งเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า ครูเวรที่เฝ้าประตูตอนเช้าจะดูแลนักเรียนอย่างดีทุกคน หากพบว่านักเรียนคนใดแต่งตัวไม่เรียบร้อย ผมไม่เรียบริ้อย ครูจะมาคอยดูแลจับแต่งเสื้อผ้าหน้าผมเครื่องแต่งกายให้นักเรียน ซึ่งเป็นแบบนี้กับครูทุกคนและทำเช่นนี้ทุกวันสำหรับครูผู้เป็นเวรหน้าประตู อีกเรื่องหนึ่งคือ ปกติลูกจะไม่หน้าบึ้งไม่ยิ้มแย้มแจ่มใสแต่พอมาถึงโรงเรียน ได้ทำความเคารพครู ครูทักทายพูดคุยจับโบให้เรียบริ้อย ลูกหน้าตายิ้มแย้มขึ้นมาทันที สิ่งเหล่านี้สร้างความประทับใจให้แก่ผู้ปกครองเป็นอย่างมาก นอกจากนี้แล้วส่วนหนึ่งเรื่องของสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีส่วนในการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บริหาร ครู และนักเรียน คือ ขนาดของโรงเรียนที่ไม่ได้มีพื้นที่กว้างใหญ่มากนัก การจัดพื้นที่ใช้สอยทุกสิ่งทุกอย่างของโรงเรียนจึงต้องมีความเป็นระบบระเบียบและสามารถใช้พื้นที่ทุกส่วนอย่างเป็นประโยชน์ที่สุด การที่โรงเรียนมีพื้นที่ไม่กว้างมากนักส่งผลดีต่อโรงเรียนในการดูแลรักษาความปลอดภัยแก่นักเรียน อีกทั้งยังสามารถติดต่อสื่อสารกันได้สะดวกรวดเร็วด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการเสนอของ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2548) ว่าสถานศึกษาจะมีคุณภาพได้ไม่จำเป็นต้องใหญ่โต ขอให้มับบรรยากาศที่ดี สะอาด ครูเอาใจใส่ดูแลเด็ก เน้นการเรียนการสอนทำให้เด็กเรียนอย่างมีความสุข สนุกที่ได้เรียน อยากไปเรียนทุกวัน ผู้ปกครองก็จะได้เห็นใบหน้าของลูกหลานยิ้มแย้มสมวัยตามธรรมชาติของเด็ก

จากการอภิปรายทั้งหมดตามปัจจัยในแต่ละด้านที่กล่าวมาข้างต้น มีข้อควรนำมาซึ่งการอภิปรายโดยรวมและรวมไปถึงการเสนอข้อค้นพบใหม่ๆ เป็นประเด็นดังต่อไปนี้

1. จากการอภิปรายผลโดยแบ่งเป็น การอภิปรายตามปัจจัย 3 ด้านตามที่กำหนดไว้พบว่าแต่ละปัจจัยมีแนวคิดและทฤษฎีในการส่งเสริมคุณธรรมความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบเป็นหลักแอบแฝงอยู่ ดังนี้

1.1 ปัจจัยด้านผู้บริหาร พบว่า แนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญคือ แนวคิดตามหลักทางศาสนาคริสต์ ในประเด็นเรื่องของการยึดถือความรัก การอุทิศตนให้แก่ผู้อื่น การทำตนเป็นแบบฉบับ เป็นแนวคิดที่สะท้อนภาพให้เห็นว่าการบริหารงานหรือการดำเนินการของผู้บริหารทั้ง 3 โรงเรียนเป็นไปด้วยการสร้างบรรยากาศของความอบอุ่นและการสร้างความรักให้เกิดขึ้นระหว่างผู้บริหาร ครู และนักเรียน รวมไปถึงผู้ปกครอง ทำให้ส่งเสริมการบริหารงานเป็นไปอย่างดีราบรื่นและได้รับความร่วมมือจากทั้งครู และผู้ปกครองอย่างเต็มใจและพร้อมที่จะช่วยเหลือเมื่อโรงเรียน

ขอความร่วมมือ อีกทั้งการที่ผู้บริหารอุทิศตนเองอย่างเต็มที่ในการพัฒนาสถานศึกษาเพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่นักเรียนมากที่สุด เช่น การหมั่นปรับปรุงพัฒนาสภาพแวดล้อมใหม่ๆ ในโรงเรียน อยู่เสมอๆ หรือการเป็นแบบฉบับที่ดีต่อครูและนักเรียนช่วยสร้างความเชื่อถือให้แก่ครู นักเรียน และผู้ปกครองในฐานะการเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่ประพฤติปฏิบัติตนอย่างน่ายกย่องในเรื่องต่างๆ เช่น การแต่งกาย การใช้คำพูด การอยู่ในหลักคำสอน เป็นต้น

ข้อค้นพบประการหนึ่งในเรื่องการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในเครือเซนต์ ปอล เดอ ชาร์ตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ที่แตกต่างจากผู้บริหารโรงเรียนอื่น คือ ผู้บริหารโรงเรียนทั้ง 3 ดังกล่าว จะทำการเดินสำรวจตรวจตราบริเวณโรงเรียนอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 1 ชั่วโมงทุกวัน เพื่อตรวจตราดูว่ามีสิ่งใดต้องแก้ไขปรับปรุงหรือการสอบถามจากบุคลากรในโรงเรียนที่ดูแลส่วนต่างๆ ว่าพบปัญหาใดบ้าง จะได้รับดำเนินการแก้ไขให้ทันท่วงที และสิ่งที่เห็นได้ชัดเจน คือ การอุทิศตนเองอย่างเต็มที่และดำเนินนโยบายในการส่งเสริมคุณธรรมอย่างจริงจังเพื่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมแก่นักเรียน รวมไปถึงการประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในหลักคำสอนทางศาสนาอย่างดีเหมาะสมกับการเป็นนักบวชของศาสนา เป็นสิ่งที่ช่วยให้การดำเนินการใดๆ ก็ตามสิ่งเป็นไปในทางที่ดี สร้างประโยชน์แก่ส่วนรวม

1.2 ปัจจัยด้านครู พบว่า ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านนี้ คือ ทฤษฎีพัฒนาจริยธรรมตามแนวคิดวิเคราะห์ซึ่งเน้นการปลูกฝังจากบุคคลใกล้ชิดตั้งแต่วัยเด็กโดยการอบรมเลี้ยงดู หรือการลอกเลียนแบบพฤติกรรม ครูจึงเป็นบุคคลสำคัญในการเป็นผู้อบรมนักเรียนให้เกิดความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ รวมไปถึงครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับควมมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ เช่น การแต่งกาย การใช้คำพูด การจัดระบบระเบียบสิ่งของบนโต๊ะ การปฏิบัติตามข้อบังคับของแต่ละสถานที่ ซึ่งครูโรงเรียนทั้ง 3 แห่งมีความโดดเด่นในเรื่องของการแต่งกาย การใช้คำพูด อดี เป็นการประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กนักเรียนและเมื่อนักเรียนปฏิบัติตาม นักเรียนจะได้รับแบบแผนการปฏิบัติที่ดีจากการลอกเลียนแบบจากบุคคลที่ปฏิบัติตนเหมาะสมเช่นครู นอกจากนี้ทฤษฎีอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้อง คือ ทฤษฎีพัฒนาจริยธรรมของเพียเจต์ กล่าวว่าเด็กจะพัฒนาจริยธรรมได้เกิดจากแรงจูงใจในการปฏิบัติตนสัมพันธ์กับสังคม ต้องมีการคำนึงถึงเหตุผลเชิงจริยธรรมตามระดับสติปัญญาของแต่ละบุคคลที่มีวุฒิภาวะสูงขึ้น การรับรู้จริยธรรมก็จะพัฒนา ด้วยเหตุนี้ ครูจำเป็นต้องเข้าใจว่านักเรียนมีพื้นฐานสติปัญญาและระดับวุฒิภาวะเท่าไร จากการท้าวิจัยค้นพบว่าครูทั้ง 3 โรงเรียนมีความเข้าใจว่านักเรียนในระดับประถมต้นและระดับประถมปลายต้องมีการอบรมสั่งสอนและปลูกฝังจริยธรรมด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน เพราะนักเรียนมีพื้นฐานทางปัญญาที่ใช้ใน

การคิดพิจารณาแตกต่างกัน ครูจึงมีวิธีการในการอบรมสั่งสอนเพื่อจูงใจให้นักเรียนอยากประพฤติปฏิบัติตนอย่างมีระเบียบวินัยและรับผิดชอบอย่างไม่ต้องมีการบังคับหรือลงโทษซึ่งเป็นจุดเด่นของครูในโรงเรียนทั้ง 3 แห่ง ครูมีกลวิธีในการสั่งสอนด้วยการให้เหตุผลและการใช้กุศโลบายที่ดีที่นักเรียนทุกคนฟังแล้วต้องปฏิบัติตาม นอกจากนั้นแล้วครูผู้สอนยังมีความรักและเมตตาต่อนักเรียนอย่างจริงใจ ดูแล ให้ความปลอดภัยกับนักเรียนอย่างเต็มที่และไม่ละเลยแม้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเพียงเล็กน้อยก็ตาม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครูได้ซึมซับเอาหลักคำสอนของคริสตศาสนาที่เน้นความรัก ความเมตตา และความเชื่อเพื่อต่อศิษย์เป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าครูบางคนไม่ได้นับถือศาสนาคริสต์ก็ตาม ข้อค้นพบประการหนึ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูเพื่อส่งเสริมคุณธรรมทั้ง 2 ประการของโรงเรียนทั้ง 3 แห่ง ถึงแม้จะไม่มี ความแตกต่างจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนรัฐบาลเท่าไรนัก แต่ประเด็นที่น่าสังเกตที่พบว่าแตกต่างกัน คือ โรงเรียนทั้ง 3 แห่งมีการกำหนดโครงการและกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบต่ออยู่หลายกิจกรรมด้วยกัน อีกทั้งครูมีความจริงจังในการปฏิบัติให้เกิดผลอย่างเต็มที่ที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน แสดงให้เห็นความแน่วแน่ในการปฏิบัติตามนโยบายอย่างแท้จริง

1.3 ปัจจัยด้านบริบทสิ่งแวดล้อม ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยดังกล่าวคือ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ทฤษฎีนี้อธิบายการเกิดจริยธรรมของบุคคลว่าเป็นกระบวนการสังคมประกิตเกิดขึ้นจากการประพฤติปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมโดยมีแรงจูงใจพื้นฐานมาจากความต้องการทางชีววิทยา การแสวงหารางวัลตลอดจนการหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ เนื่องจากโรงเรียนถือว่าเป็นสถาบันสังคมสถาบันหนึ่งของนักเรียนซึ่งนักเรียนต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลทุกฝ่ายทุกระดับในโรงเรียนตั้งแต่ ผู้บริหาร ครู เพื่อนนักเรียนด้วยกันรวมไปถึง บุคลากรในโรงเรียน กระบวนการขัดเกลาทางสังคมจึงเกิดขึ้น นักเรียนจะเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและรับรู้ว่าสิ่งใดที่ประพฤติปฏิบัติแล้วทุกคนยอมรับหรือประพฤติปฏิบัติแล้วทุกคนไม่ยอมรับ สิ่งใดทำแล้วได้รับการยกย่องชมเชยหรือได้รางวัล สิ่งใดทำแล้วต้องได้รับการตำหนิการลงโทษ นักเรียนจะเรียนรู้จากการอยู่ในสังคม สิ่งเหล่านี้พัฒนาไปสู่เรื่องทฤษฎีการกระจ่างค่านิยม คือ เมื่อนักเรียนรู้ว่าสิ่งที่ตนประพฤติปฏิบัติเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม นักเรียนจะยึดถือการปฏิบัตินั้นเป็นค่านิยมของตนเองและเมื่อนักเรียนไปอยู่ร่วมกับสังคมอื่นๆ นักเรียนจะนำค่านิยมนั้นยึดเป็นหลักการปฏิบัติต่อไปเรื่อยๆ ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสม ดังที่นักเรียนของโรงเรียนทั้ง 3 แห่งมีการเรียนรู้ว่าสิ่งใดที่ตนเองทำแล้วครูยอมรับ เพื่อนยอมรับ สิ่งใดที่ทำแล้วไม่ได้รับการยอมรับ นักเรียนจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้เหมาะสมกับสังคมที่ตนเองอยู่ เช่น จากการสนทนากลุ่มนักเรียนพบว่า มีนักเรียนคนหนึ่งเวลาทำงานกลุ่มมักจะไม่ค่อยนำอุปกรณ์มาตามที่ตกลงไว้ ทำให้

เพื่อนคนอื่นๆ เดือดร้อนจากการกระทำของตน เพื่อนๆ จึงมักไม่เข้าร่วมกลุ่มทำงาน เมื่อนักเรียนคนนี้เรียนรู้ว่าตนเองไม่เป็นที่ยอมรับในกลุ่มเพื่อนจึงเริ่มมีการปรับตัวให้ดีขึ้น จนในที่สุดสามารถทำงานร่วมกับเพื่อนๆ คนอื่นได้เป็นอย่างดี หรืออีกกรณีหนึ่ง คือ นักเรียนบางคนชอบผมมาโรงเรียนทำให้เพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ ในโรงเรียนมองนักเรียนคนนั้นด้วยสายตาที่แปลกๆ เพราะแตกต่างจากนักเรียนคนอื่น ทำให้นักเรียนคนนั้นรู้สึกว่าเขาทำในสิ่งที่ผิดต่อกฎระเบียบของโรงเรียนและถูกคนอื่นมองด้วยสายตาที่ไม่ยอมรับ การเปลี่ยนแปลงพัฒนาตนเองให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบจึงเกิดตามมา ข้อค้นพบที่เกิดขึ้นแสดงให้เห็นว่า อิทธิพลของสังคมมีส่วนช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบได้มาก

2. ข้อค้นพบหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมคุณธรรม คือ การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพในโรงเรียนมีส่วนสำคัญมากในการส่งเสริมคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่อแก่นักเรียน มิใช่แค่เพียงคุณธรรม 2 ด้านนี้เท่านั้น หากแต่รวมไปถึงคุณธรรมอื่นๆ ด้วย ผู้บริหารจึงควรให้ความสำคัญกับการปรับปรุงสภาพแวดล้อมในโรงเรียนอยู่เสมอๆ โดยเฉพาะเรื่องความสะอาดควรให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก ความสะอาดเป็นการสะท้อนให้เห็นว่านักเรียนเป็นผู้มีระเบียบวินัยต่อตนเองมากน้อยเพียงใด หรือนักเรียนเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อผู้อื่นมากน้อยอย่างไร การจัดให้มีป้ายนิเทศ คำสอน หรือคำคมเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมไม่ว่าจะด้านใดก็ตาม เป็นการสอนคุณธรรมให้กับนักเรียนทางอ้อม ถึงแม้ว่านักเรียนจะไม่ได้เป็นผู้มีคุณธรรมตามที่คำคมได้สอนไว้ในทันทีแต่การซึมซับ การอ่านป้ายของนักเรียนเมื่อเดินผ่านจะช่วยให้นักเรียนซึมซับสิ่งนั้นได้บ้างไม่มากก็น้อย หรือการสอนคุณธรรมในทันทีทันใดของครูจากการเดินผ่านคำสอนเหล่านั้น ถือว่าเป็นสื่อการสอนที่ดีสำหรับครูได้ในทันทีทันใด

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยในการส่งเสริมคุณธรรมเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่อแก่นักเรียนประถมศึกษา โรงเรียนในเครือเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 มีปัจจัยหลายประการซึ่งแต่ละปัจจัยมีการดำเนินการและการปฏิบัติให้นักเรียนเป็นผู้มีคุณธรรมทั้ง 2 ได้แก่ ปัจจัยผู้บริหาร ปัจจัยด้านครู และปัจจัยด้านบริบทสิ่งแวดล้อม ซึ่งผลจากการวิจัยที่ได้แสดงให้เห็นว่า ทั้ง 3 ปัจจัยมีความสำคัญในการดำเนินการที่ส่งผลอย่างแท้จริงให้เกิดขึ้นแก่ตัวผู้เรียน สถานศึกษาจะส่งเสริมคุณธรรมให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียนมากเพียงใดนั้น ประการแรกที่สำคัญคือ การดำเนินการต้องกระทำโดยองค์รวมทั้งระบบ มิใช่แค่เพียงส่วนใดส่วนหนึ่งหรือองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง

เท่านั้น การที่นักเรียนจะเป็นผู้มีคุณธรรมได้นั้น กระบวนการขัดเกลาทางสังคม มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง นักเรียนไม่สามารถเรียนรู้และเกิดคุณธรรมได้ถ้านักเรียนไม่ได้เผชิญกับสถานการณ์จริง หรือ การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น นักเรียนจะเรียนรู้และมีคุณธรรมได้เองเมื่อมีปฏิสัมพันธ์ มีการเลียนแบบ มีการอบรมสั่งสอนจากผู้ที่อยู่ใกล้ชิด รวมไปถึงการสั่งสมประสบการณ์เดิมที่ได้รับแล้วนำมาปรับใช้กับประสบการณ์ใหม่ได้อย่างอัตโนมัติ จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะสำหรับทุกภาคส่วนของสังคม ดังนี้

รัฐบาล ผู้มีหน้าที่ดูแลการศึกษาสำหรับเยาวชนโดยตรง การที่รัฐมีนโยบายในการให้สถาบันศึกษามุ่งส่งเสริมคุณธรรมควบคู่ไปกับความรู้ทางวิชาการอย่างชัดเจนนั้น เป็นสิ่งที่ดีแต่รัฐควรมีการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนมากกว่าการเขียนเป็นตัวหนังสือไว้เท่านั้น เพราะถึงอย่างไรก็ตาม สถานศึกษาโดยส่วนใหญ่ยังคงมุ่งเน้นวิชาการมากกว่าการมุ่งเน้นให้นักเรียนมีคุณธรรม ดังนั้น รัฐบาลควรดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมให้ชัดเจนและเป็นมาตรฐานเดียวกันในทุกสถานศึกษาในการดำเนินนโยบายส่งเสริมคุณธรรมให้แก่นักเรียน เช่น การมีโครงการส่งเสริมคุณธรรมต้นแบบด้านความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ หรือด้านอื่นๆ ซึ่งเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่สำคัญสำหรับนักเรียน ให้ทุกสถานศึกษานำไปปฏิบัติให้เกิดผลกับนักเรียน นอกจากนี้ รัฐบาลควรแสดงให้เห็นทุกภาคส่วนของสังคมเห็นว่า นโยบายที่รัฐบาลร่างขึ้นมิใช่เป็นแค่เพียงกระดาษก้าง หากแต่สามารถนำไปใช้ได้ผลจริงๆ รัฐบาลจึงควรประสานงานกับหน่วยงานและส่วนต่างๆ ของสังคมในการแสดงให้เห็นว่า การส่งเสริมคุณธรรมพื้นฐานให้แก่นักเรียนเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นในสังคมไทย

ผู้บริหาร ควรมีความจริงจังและจริงจังในการดำเนินนโยบายในการส่งเสริมคุณธรรมให้แก่นักเรียนในโรงเรียนอย่างสูงสุด โดยมีได้ค้ำประกันแต่เพียงว่าโรงเรียนจะต้องผลิตนักเรียนที่เป็นคนเก่งที่สร้างชื่อเสียงให้แก่โรงเรียนเท่านั้น แต่ควรให้ความสำคัญในเรื่องของความดีมีคุณธรรมของนักเรียนให้ผู้อื่นประจักษ์ด้วย ผู้บริหารจึงต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลในการพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้และเป็นคนดี สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขด้วย ผู้บริหารจึงเป็นหลักสำคัญในการแสดงให้เห็นถึงจุดยืนที่ชัดเจนว่า โรงเรียนมุ่งส่งเสริมคุณธรรมเป็นสำคัญ ด้วยการให้ครู นักเรียน และผู้ปกครองตระหนักถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าของการมีคุณธรรม โดยเฉพาะความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบ เมื่อตระหนักถึงความสำคัญร่วมกันแล้ว ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครู นักเรียนและผู้ปกครองร่วมกันกำหนดนโยบายและแผนงาน

เพื่อที่ทุกคนจะได้ยอมรับและให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตามสิ่งที่สำคัญที่สุด คือผู้บริหารจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรมด้วย ทุกคนจึงจะยอมรับและชื่นชมด้วยความเต็มใจ

ครูและบุคลากรในโรงเรียน โดยเฉพาะครูเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดที่สุดกับนักเรียน ครูจึงต้องเป็นกัลยาณมิตรแก่นักเรียน โดยการอบรมสั่งสอนด้วยความรัก ความเมตตา ความจริงใจ และความหวังดี โดยไม่หวังผลใดๆ ตอบแทน ครูจึงเป็นผู้เสียสละอย่างมาก นักเรียนจะเป็นเช่นไรนั้นส่วนหนึ่งมาจากการสั่งสอนของครู ครูทุกคนอยากให้นักเรียนเป็นคนเก่งและคนดี การที่นักเรียนจะเป็นคนดีได้ ครูต้องเป็นคนดีก่อน ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตนทั้งต่อหน้าและลับหลัง ครูพึงระลึกไว้เสมอว่า นักเรียนจะเรียนรู้และซึมซับพฤติกรรมอยู่ตลอดเวลา เมื่อนักเรียนทำผิดครูต้องใช้เหตุผลในการลงโทษทุกครั้ง เพื่อแสดงให้นักเรียนเห็นว่าสิ่งที่ครูทำเป็นเพราะความหวังดีที่ครูมีและสิ่งที่นักเรียนทำเป็นความผิดจริง เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักคิด และรู้จักใช้เหตุผล ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ครูต้องไม่รอเวลาในการอบรมสั่งสอนคุณธรรม เมื่อใดที่ครูพบเห็นว่าสิ่งที่นักเรียนทำไม่ถูกไม่ควร ครูควรรีบตักเตือนหรือบอกกล่าวในที่นั้น การอบรมสั่งสอนนักเรียนสามารถทำได้ตลอดเวลาทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน ทั้งในโรงเรียน และนอกโรงเรียน เพราะครูก็ยังคงเป็นครูที่ต้องคอยช่วยเหลือศิษย์อยู่ตลอดเวลา นอกจากครูแล้ว บุคลากรทุกคนในโรงเรียนก็มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมได้ด้วยการ ประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี เช่น การใช้คำพูด การแต่งกาย เป็นต้น มิใช่เพียงแต่ครูที่ตักเตือนนักเรียนได้เท่านั้น บุคลากรทุกคนยังสามารถช่วยกันดูแลสอดส่องหากพบว่านักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่ควรด้วย

ผู้ปกครอง เป็นบุคคลสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนเป็นผู้มีคุณธรรม มิใช่แต่เพียง ความเป็นระเบียบวินัย และความรับผิดชอบเท่านั้น คุณธรรมอื่นๆ ก็มีความสำคัญเช่นกัน ผู้ปกครองควรให้ความสำคัญกับความดีมากกว่าความเก่ง เพราะถ้าคนเก่งแต่ไม่ดีก็ไม่มีการยอมรับ ไม่สามารถอยู่ในสังคมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข แต่ถ้าไม่เก่งแต่เป็นคนดีอย่างน้อยความเก่งสามารถฝึกฝนพัฒนาได้ แต่ความเป็นคนดีมันเป็นนิสัย มันอยู่ในจิตใจซึ่งต้องใช้เวลาในการฝึกฝน คนดีสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ผู้ปกครองจึงควรร่วมมือกับทางโรงเรียนในการช่วยกันดูแล อบรมสั่งสอนให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกต้องเหมาะสม โดยไม่ต้องรอให้โรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบเท่านั้น นอกจากนี้การเสริมสร้างคุณธรรม เช่น ความเป็นระเบียบวินัย และความรับผิดชอบให้แก่เด็กนักเรียนนั้นเป็นการแบ่งเบาภาระให้แก่ผู้ปกครองด้วย

กล่าวคือ เมื่อเด็กมีระเบียบวินัยมีความรับผิดชอบต่อการทำตามหน้าที่ของตนแล้ว เด็กสามารถดูแลตนเองได้อย่างรวดเร็วโดยไม่ต้องพึ่งพาพ่อแม่ เช่น การผูกเชือกรองเท้า การทำการบ้าน การแต่งกาย เป็นต้น ผู้ปกครองไม่จำเป็นต้องบอกทุกอย่างในสิ่งที่เด็กควรจะทำ ดังนั้น หากทั้งทางบ้านและโรงเรียนร่วมมือกัน ความสำเร็จย่อมเกิดได้ง่ายขึ้น เป็นการประสานความร่วมมือกันจากทั้ง 2 ฝ่าย โดยมีการพูดคุยปรึกษาหารือกันหากมีปัญหาเกิดขึ้น การแก้ไขพัฒนา ก็จะง่ายขึ้น เพราะช่วยกันคิดดีกว่าคิดเพียงคนเดียว

สื่อ สื่อต่างๆ ในปัจจุบันมีส่วนทำให้คุณธรรมของนักเรียนลดน้อยลง การที่สื่อมีอิทธิพลในการนำเสนอข้อมูลมากในแง่ของความบิดเบือนความเป็นจริง การลวงละเมิดความเป็นส่วนตัวของบุคคลอื่นมากเกินไป อาจส่งผลเสียต่อนักเรียนในการรับข้อมูลที่ขาดความเป็นจริง การลอกเลียนแบบพฤติกรรมจากสื่อที่พบ โดยเฉพาะนักเรียนประถมศึกษายังไม่มีความรอบคอบในการตัดสินใจ ใคร่ตรองว่าสิ่งใดควรนำมาเป็นแบบอย่าง สิ่งใดไม่ควรนำมาเป็นแบบอย่าง อีกทั้งสื่อในปัจจุบันมีความก้าวหน้าและมีความหลากหลายและง่ายต่อการรับข้อมูล ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจึงควรระมัดระวังและหาข้อบังคับอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมกับสื่อที่นำเสนอในทางที่เป็นอันตรายต่อเด็ก สื่อใดที่เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ตีมีประโยชน์ต่อนักเรียนควรช่วยกันสนับสนุนและเผยแพร่ให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรม

สังคม ทุกคนที่อยู่ในสังคมไม่ว่าจะอยู่ในระดับใด ชนชั้นใดก็ตามต้องเล็งเห็นความสำคัญของคุณธรรมเป็นเรื่องใหญ่ สังคมจะอยู่ดีมีสุขได้เพราะสมาชิกในสังคมเป็นคนดีมีคุณธรรม ถ้าอยากให้สังคมมีความสุขทุกคนในสังคมควรช่วยเหลือกัน โดยเริ่มจากตนเองให้เป็นผู้มีคุณธรรมพื้นฐานเสียก่อน เช่น ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ เพราะทุกวันนี้คุณธรรมดังกล่าวเริ่มลดน้อยลง โดยเฉพาะระเบียบวินัยซึ่งถือว่าเป็นศีลข้อหนึ่งในพระพุทธศาสนา คนไทยมีวินัยอยู่น้อยมากหากเทียบกับประเทศญี่ปุ่น ดังนั้น คุณธรรมพื้นฐานง่ายๆ เช่นนี้ควรเริ่มจากตนเองก่อนในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชนซึ่งถือศีลเป็นหลักในการดำเนินชีวิตแล้วขยายไปสู่ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ หากทุกคนเริ่มที่ตนเองก่อนสังคมก็จะมีแต่ผู้ที่มีระเบียบวินัย แล้วความรับผิดชอบก็จะตามมา ประชากรไทยมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติการยึดถือเรื่องวินัยถือเป็นการยึดถือศีล ดังนั้น หากคนไทยทุกคนยึดถือวินัยก็จะช่วยจรรโลงสังคมได้มากตามไปด้วย

จากที่กล่าวมาทั้งหมด เป็นการพัฒนาโดยองค์รวมคือ การให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ แก้ไข พัฒนาให้ดีขึ้น ถ้าทุกฝ่ายทำหน้าที่ของตนเองโดยมีวัตถุประสงค์เดียวกัน แล้วผลของการกระทำก็จะเป็นไปตามที่ทุกฝ่ายต้องการ การพัฒนาก็จะเกิดขึ้นกับทั้งระบบไม่เกิดขึ้นเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง

2. การส่งเสริมคุณธรรมให้แก่บุคคลนั้นโดยเฉพาะในวัยระดับประถมศึกษา กระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) มีความจำเป็นและสำคัญอย่างมาก เนื่องจากมนุษย์ไม่สามารถอยู่คนเดียวในสังคมได้ การติดต่อสัมพันธ์กันทำให้เกิดเป็นสังคม และสังคมจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับที่การประพฤติปฏิบัติต่อกันของคนในสังคม แต่อย่างไรก็ตาม พื้นฐานของความเป็นปัจเจกบุคคลต้องมีพื้นฐานที่ดีเสียก่อน และเมื่อทุกคนกระทำตนเป็นคนดี รู้หน้าที่ของตนว่าจะต้องทำตนอย่างไรหน้าที่ความรับผิดชอบอะไรบ้าง เมื่ออยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มของสังคมความดีจะแผ่ขยาย ทำให้สังคมมีความสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการขัดเกลาทางสังคมจากโรงเรียน เพราะเป็นสถาบันที่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด การที่นักเรียนได้เรียนรู้และซึมซับจากการปฏิบัติต่อกันไม่ว่าจะเป็นจากเพื่อน ครู หรือบุคลากรในโรงเรียน ล้วนแต่เป็นการเรียนรู้ที่ละเล็กทีละน้อยด้วยตัวของเขาเอง ดังนั้น เด็กๆ ผู้ยังมีประสบการณ์น้อยต้องได้รับการขัดเกลาจากสังคม จากคนรอบข้างที่ดี ได้รับการกระทำที่ดีจากคนรอบข้าง ทั้งจากครอบครัว ครู เพื่อน และคนอื่นๆ ถ้าทุกคนในสังคมมีพื้นฐานจิตใจดีมีคุณธรรม กระบวนการขัดเกลาทางสังคมจะช่วยให้เด็กเหล่านั้นเป็นคนดีต่อสังคมในอนาคต

3. การจำกัดข้อมูลบางประการของโรงเรียนเอกชน เป็นปัญหาหนึ่งสำหรับการวิจัยกับโรงเรียนเอกชนซึ่งมีความจำกัดในเรื่องของการให้ข้อมูล หรือเอกสารบางอย่างเพื่อนำมาเผยแพร่ การถ่ายภาพบริเวณโรงเรียน เป็นต้น ดังนั้นหากมีการทำวิจัยกับโรงเรียนเอกชนผู้วิจัยควรวางแผนล่วงหน้าและเตรียมตัวในการจะทำอย่างไรให้ได้ข้อมูลตามที่ผู้วิจัยต้องการมากที่สุด

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ ประชากรในการศึกษาเป็นนักเรียนหญิงล้วนระดับประถมศึกษา ดังนั้น การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการวิจัยกับประชากรที่เป็นนักเรียนชายล้วน และนักเรียนสหศึกษาระดับประถมศึกษา เพื่อจะได้นำผลการวิจัยที่ศึกษาได้มาเปรียบเทียบพิจารณาว่า เพศมีผลต่อการส่งเสริมคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบของนักเรียนหรือไม่ ถ้ามีผลมี

มากนักเพียงใด ผลจากการวิจัยอาจสะท้อนให้เห็นถึงองค์ความรู้ใหม่ หรือนำไปใช้ในการพัฒนา
ทฤษฎีใหม่ๆ ได้เกี่ยวกับด้านจิตวิทยาพัฒนาการได้ หรือควรมีการวิจัยในเรื่องของการบริหารงาน
ของผู้บริหารที่เป็นนักบวชหญิงของคาทอลิกกับผู้บริหารที่เป็นพุทธ ว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่
ในการดำเนินนโยบายในการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน เพื่อเป็นข้อมูลในการเป็นแนวทางการ
พัฒนาระบบการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ ควรมีการติดตาม
ผลโดยการทำวิจัยเมื่อนักเรียนประถมศึกษาเหล่านี้ไปอยู่ในระดับมัธยมศึกษาแล้วระเบียบวินัยและ
ความรับผิดชอบยังคงมีอยู่หรือไม่ ถ้ายังมีเป็นเพราะสาเหตุใดและถ้าลดน้อยลงไปมาจากปัจจัย
ใดบ้าง